

”Aina voi jatkaa yhteydenpitoa...”

Kulttuurista toiseen muuttaneiden
oppilaiden kaverisuhteet

Pro Gradu -tutkielma
Sonja Savola
Kasvatustieteiden tiedekunta
Luokanopettajakoulutus
Lapin yliopisto
Syksy 2014

Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Työn nimi: ”Aina voi jatkaa yhteydenpitoa” Kulttuurista toiseen muuttaneiden oppilaiden kaverisuhteet

Tekijä: Sonja Savola

Koulutusohjelma/oppiaine: Luokanopettajakoulutus, kasvatustiede

Työn laji: Pro gradu -työ_X_ Laudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 88, 4 liitettä

Vuosi: 2014

Tiivistelmä:

Monet lapset ja nuoret muuttavat vanhempiansa mukana maasta toiseen ja kasvavat useissa eri kulttuureissa. Tutkimuksen pääongelmana oli selvittää, miten kulttuurista toiseen muuttaminen näyttäytyy oppilaiden kaverisuhteissa: millaisia kaverisuhteet ovat ja mitkä tekijät selittävät oppilaiden kaverisuhteita? Tutkin kaverisuhteita kulttuuristen siirtymien kontekstista. Tutkimus on laadullinen tapaustutkimus. Keskeisimpänä viitekehiksenä toimii käsite: ”*Kolmannen kulttuurin lapset*”. Tutkimuksessa aineistona ovat kulttuurista toiseen muuttaneiden 10 - 18-vuotiaiden (N=20), eri maissa asuvien, oppilaiden kirjoitelmat ja kahden opettajan haastattelut. Osa oppilaista käy kansainvälistä koulua tai luokkaa. Opettajat ovat työssään opettaneet kulttuurista toiseen muuttaneita oppilaita.

Tutkimuksessa selvisi, että kulttuurista toiseen muuttaneilla oppilailla on eri kaveriryhmiä: koulukaverit, ulkomailla asuvat kaverit, harrastuskaverit ja internet-kaverit. Muuton yhteydessä oppilaan elämään vaikuttavat eniten koulukavereiden vaihtuminen sekä etäisyyden muutokset vanhoihin ulkomaan kavereihin. Liiallinen takertuminen muualla asuviin kavereihin voi joillakin oppilailla vaikeuttaa uusien suhteiden luomista. Muuttuvassa luokkaympäristössä oppilaiden kokemus epävarmuus tulevasta heijastuu myös kaverisuhteisiin. Yhteisen kielen puhuminen ja molemminpuolinen kaverisuhteiden ominaisuuksien kunnioittaminen helpottavat uusien kaverisuhteiden luomista. Monet kulttuurista toiseen muuttaneet oppilaat ovat oppineet nopeiksi tutustujiksi, mikä edesauttaa kavereiden saamista. Kaverisuhteiden ylläpitämistä taas helpottaa sosiaalisen median luomat mahdollisuudet. Kavereihin tutustumisen kannalta tärkeää on myös opettajilta ja vanhemmilta saatu tuki ja ohjaus.

Perheen muutto vaikuttaa voimakkaasti etenkin perheen lapsiin ja nuoriin. Tutkimus antaa opettajalle apuja ja keinoja oppilaiden kohtaamiseen sekä herättelee vanhempia pohtimaan oman roolinsa merkitystä lastensa kaverisuhteissa. Vanhempien tulee ottaa vastuuta lastensa kaverisuhteista, sillä he ovat tehneet päätöksen muuttaa ulkomaille ja ottaa lapset mukaan vieraaseen kulttuuriin. Erityisen tärkeäksi tutkimuksen tekee kansainvälisyyden ja liikkuvuuden yleistymisen.

Avainsanat: Friendship, peer relationship, third culture kid, students, children, youth, teachers, ystävyys, kaveri, sosiaaliset suhteet, lapset, nuoret, opettajat

Muita tietoja: Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi_X_

Abstract:

Many children and young people moving with their families from country to country are raised in different cultures. The focus of this research was to find out how the movement from one culture to another affects students friendships: what are their friendships like and what are the factors that explain their friendships? Friendships are examined from the perspective of cultural transforms. The research is a qualitative case study. The concept of "third culture kid" creates the main context for the research. The data consists of twenty essays written by 10- to 18-year-old students who have moved from one culture to another and two teacher interviews. Some of these students attend an international school or class. The teachers interviewed have in their profession taught students who have moved from one culture to another.

The research reveals that students moved from one culture to another have various groups of friends: school friends, friends living abroad, hobby friends and internet friends. A student's life is impacted the most by the changes of school friends and the changes in distance between the student and his friends living abroad. In the making of new relationships clinging to friends living elsewhere can cause problems for some students. In a changing classroom environment also the uncertainty experienced by the students can have an impact on their friendships. Speaking a mutual language and a two-way respect towards the qualities of friendship help making new friends. Many students who have moved from one culture to another have learned to get to know other people quickly which helps in acquiring new friends. The possibilities created by social media on the other hand support the maintaining of friendships. In the making of new friends the support and guidance from teachers and parents are very important.

The move from country to country influences especially the children and the young people of the family very powerfully. The research gives ideas and help for teachers in how to face a student coming from another culture and it also raises a question for parents to consider the significance of their own role in their children's friendships. Parents should take responsibility of their children's friendships, because parents are the ones who make the decision to move abroad and to take the children with them to an unfamiliar culture. This research is especially important because internationality and mobility are more general nowadays.

Key words: Friendship, peer relationship, third culture kid, students, children, youth, teachers, ystävyys, kaveri, sosiaaliset suhteet, lapset, nuoret, opettajat

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 KOLMANNEN KULTTUURIN KASVATIT	8
2.1 Kolmas kulttuuri käsitteenä	8
2.2 Muutto kulttuurista toiseen.....	9
2.3 Aikaisemmat tutkimukset.....	10
3 KAVERISUHTEET	13
3.1 Kaveri.....	13
3.2 Kaverisuhteiden merkitys.....	14
3.2.1 Eri-ikäiset lapset ja nuoret.....	14
3.2.2 Sukupuolen merkitys.....	16
3.3 Kaverisuhteiden luominen ja ryhmään liittyminen.....	17
4 TUTKIMUSKYSYMYKSET	19
5 TIE TUTKIMUKSEEN.....	21
5.1 Tutkimushenkilöt	21
5.1.1 Oppilaat.....	21
5.1.2 Opettajat.....	21
5.2 Tutkimusaineiston hankinta.....	22
5.2.1 Oppilaiden kirjoitelmat.....	22
5.2.2 Opettajien haastattelut.....	25
5.3 Kvalitatiivinen tutkimus tutkimusmenetelmänä.....	25
5.4 Aineiston analyysi	28
5.5 Luotettavuus ja eettisyys	30
5.5.1 Tutkimuksen eettisyys.....	30
5.5.2 Tutkijapositio.....	33
5.5.3 Tutkimuksen luotettavuus.....	34
6 OPPILAIDEN KAVERISUHTEET	37
6.1 Kulttuurista toiseen muuttaneiden 10 - 12-vuotiaiden oppilaiden kaverisuhteet..	37
6.1.1 Mitä, missä, milloin?	37
6.1.2 Kavereiden merkitys.....	39
6.2 Kulttuurista toiseen muuttaneiden 13 - 18-vuotiaiden oppilaiden kaverisuhteet..	41
6.2.1 Mitä, missä, milloin?	41
6.2.2 Kavereiden merkitys.....	43
6.3 Mitkä tekijät estävät ja edesauttavat kaveruutta 10 - 12-vuotiaiden oppilaiden käsitysten valossa?	45
6.3.1 Kieli	45

6.3.2 Yhteydenpito	46
6.3.3 Vanhemmat	48
6.3.4 Kaverisuhteiden piirteet, tutustuminen ja arjen ongelmat	48
6.4 Mitkä tekijät estävät ja edesauttavat kaveruutta 13 - 18-vuotiaiden oppilaiden käsitysten valossa?	51
6.4.1 Kieli	51
6.4.2 Yhteydenpito	52
6.4.3 Kaverisuhteiden piirteet ja vanhempien rooli	55
7 OPPILAIKEN KAVERISUHTEITA SELITTÄVÄT TEKIJÄT OPETTAJAN PERSPEKTIIVISTÄ.....	56
7.1 Oppilaiden kaverisuhteiden muodostuminen luokassa.....	56
7.2 Vanhempien ja kodin rooli kaverisuhteiden muodostumisessa	66
7.3 Opettajan, koulun ja asuinympäristön merkitys.....	67
7.4 Yhteydenpito globalisoituvassa Suomessa sekä muuttuvassa maailmassa.....	69
8 POHDINTA.....	70
8.1 Tulosten yhteenveto	70
8.1.1 Kaverisuhteiden olemus	70
8.1.2 Kaverisuhteiden muutos	71
8.1.3 Kaverisuhteet opettajan perspektiivistä.....	73
8.2 Tulosten tarkastelua	74
8.2.1 Erityyppisten kaveriryhmien merkityksellisyys	74
8.2.2 Kaverisuhteiden erityispiirteitä	76
8.2.3 Kaverisuhteiden ylläpitäminen ja luominen	77
8.2.4 Opettajien ja vanhempien roolit.....	78
8.3 Johtopäätökset ja jatkotutkimusmahdollisuudet.....	80
LÄHTEET	83
LIITTEET	89
Liite 1. Tutkimuslomake.....	89
Liite 2. Lupalappu	91
Liite 3. Tutkimuslomake suomeksi ja englanniksi.....	92
Liite 4. Lupalappu englanniksi	94

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Kulttuurista toiseen muuttaneiden oppilaiden kaveriryhmien ryhmittäminen fyysisen ja henkisen läsnäolon sekä muutoksen suhteen	74
---	----

1 JOHDANTO

Keväällä 2012 suoritin luokanopettajakoulutukseen kuuluvan pakollisen opetuksen kenttäharjoittelun Espanjassa, Aurinkorannikon suomalaisella koululla. Keskäkauden harjoittelun aikana tutustuin hyvin oppilaisiin ja he kertoivat minulle paljon koulusta, harrastuksista ja kavereista. Usealla luokan oppilaalla oli ulkomaille muuton yhteydessä jäänyt kavereita Suomeen, eivätkä kaikki heistä olleet saaneet nykyiseltä luokaltaan yhtä hyviä kavereita. Yhden oppilaan paras kaveri luokalta taas oli muuttanut takaisin Suomeen, mistä oppilas kertoi olevansa hieman surullinen. Harjoitteluni aikana luokalle tuli kaksi uutta oppilasta ja yksi lähti pois, mikä oli minulle vaikeaa opetuksen järjestämisen kannalta ja tuotti paljon lisätyötä. Oppilaiden vaihtuvuus vaikutti myös lasten tunteisiin ja on varmasti vaikeaa oppilaille, jos luokan oppilaiden vaihtuvuus on vastaavanlaista ympäri vuoden.

Jotkut lapset muuttavat vanhempiensa mukana Suomesta ulkomaille lyhyeksi aikaa, kun taas toiset asuvat jatkuvasti ulkomailla. Jatkuvan ulkomailla asumisen lisäksi lasten vanhempien työt saattavat vaatia jatkuvaa muuttoa maasta toiseen, mikä voi rasittaa lasta. Ulkomailla asuva, monet muutot kokenut lapsi voi vaikuttaa ulospäin vahvalta, mutta voi olla läheisissä ihmissuhteissa yllättävän varovainen. Pelko ihmissuhteen menetyksestä voi olla niin suuri, että lapsi suojelee itseään mahdolliselta menetykseltä ennalta. (Tikka 2004, 39.) Itseäni kiinnostaa erityisesti Aurinkorannikon suomalaisella koululla vietetyn kokemuksen jälkeen tietää, miten lapset itse kokevat muuton ulkomaille ja siellä asumisen tai maasta toiseen muuttamisen vaikuttavan kaverisuhteisiin. Minua kiinnostaa myös, miten opettaja näkee kulttuurista toiseen muuttaneiden oppilaiden kaverisuhteet ja miten kaverisuhteet heijastuvat opettajalle.

Tutkimukseni pääongelmana on selvittää, miten kulttuurista toiseen muuttaminen näyttäytyy oppilaiden kaverisuhteissa: millaisia kaverisuhteet ovat ja mitkä tekijät selittävät oppilaiden kaverisuhteita? Monipuolisen näkökulman saavuttamiseksi

etsin ongelmaan vastauksia niin oppilaiden omista näkökulmista kuin myös opettajien käsityksistä.

Haluan tutkia oppilaiden kaverisuhteita nimenomaan kulttuuristen siirtymien kontekstista. Käytännössä tämä tarkoittaa tutustumista lähemmin *Kolmannen kulttuurin lapset* -käsitteeseen. Kolmannen kulttuurin lapsilla (Third Culture Kids) tarkoitetaan lapsia, jotka ovat asuneet osan lapsuudestaan muualla kuin omassa maassaan tai kulttuurissaan. Lapsen ensimmäisellä kulttuurilla tarkoitetaan hänen omaa kansalaisuuttaan tai hänen vanhempiansa kulttuuria. Toinen kulttuuri määräytyy, kun lapsi muuttaa ulkomaille uuteen maahan ja kulttuuriin ja kasvaa siellä. Toisia kulttuureita voi olla useita, jos lapsi on asunut useissa eri maissa. Lapsi muodostaa omat kaavansa ja tapansa toimia, jotka eivät täysin vastaa kumpaakaan kulttuuria tai kulttuureita, joissa hän on elänyt. Kolmannella kulttuurilla tarkoitetaan lapsen omaa identiteettiä, joka on muodostunut ensimmäisen ja toisen kulttuurin väliin ottaen molemmista vaikutteita. (Polluck & Van Reken 2009, 3 - 4.)

Tutkimuksessani puhun oppilaiden kaverisuhteista ja kavereista, en ystävyys-suhteista ja ystävästä. Haluan ottaa tutkimuksessa huomioon oppilaiden kaverisuhteet laajemmin, enkä vain oppilaiden muutamia läheisiä ystävyys-suhteita. Kirjoitelmien englanninkielisissä ohjeistuksissa käytin "friends"-käsitettä, mikä suomenneittuna vastaa paremmin termiä "kaverit" kuin "ystävät". Lisäksi, Laine kirjoittaa, että ystävä-, kaveri-, ja toverikäsitteitä voidaan käyttää arkikielessä usein toistensa synonyymeina (Laine 2005, 145). Olen kuitenkin käyttänyt "ystävä"-käsitettä silloin, kun sitä on käytetty siinä merkityksessä kirjallisuudessa tai oppilaiden aineistoissa.

2 KOLMANNEN KULTTUURIN KASVATIT

2.1 Kolmas kulttuuri käsitteenä

Kolmannen kulttuurien lapset eroavat muista lapsista siten, että he ovat oikeasti asuneet useammassa kuin yhdessä kulttuurissa tai maassa, jolloin heidän kasvattajanaan on toiminut monikulttuurinen maailma. Heidän ei ole tarvinnut tyytyä seuraamaan sivusta oppia muista kulttuureista. Kolmannen kulttuurien lasten ympärillä ihmiset menevät ja tulevat. Heidän elämässään ihmiset vaihtuvat tiheästi samoin kuin heidän fyysinen ympäristönsä. He näkevät maailman eri tavoin kuin vertaisensa, vaikka ulkoisesti ympäristö olisikin hyvin samankaltainen kuin heidän kotikulttuurinsa. Lisäksi kolmannen kulttuurin ihmiset tiedostavat herkemmin ulkomailla ollessaan edustavansa itsensä lisäksi maataan, jne. kuin vertaisensa kotimaassa. Useimmat kolmansien kulttuurien lapset tai perheet uskovat usein palaavansa takaisin kotimaahansa silloin, kun he ensimmäisen kerran muuttavat pois kotimaastaan. Tämä uskomus vaikuttaa motivaatioon oppia kohdemaan kieli tai siihen, miten lasten koulutus järjestetään. Ulkomailla asuessaan lapset voivat kokea elävänsä etuoikeutettua elämää. Pelkästään matkustelu maailmalla voidaan kokea etuna, minkä lisäksi perheen ulkomaanoleskelun aikana mahdollisesti palkattu lisäapu esimerkiksi lasten koulukuljetuksiin tai taloudenhoitoon vaikuttaa lasten kokemuksiin. (Polluck & Van Reken 2009, 17 - 18.)

Kolmannen kulttuurin lapset muuttavat kulttuurista toiseen iässä, jossa heidän oma persoonallinen tai kulttuurinen identiteetti ei ole vielä päässyt kehittymään, koska kehitys on vielä kriittisessä vaiheessa. Esimerkiksi englantilainen lapsi, joka asuu vaikka Kiinassa elämänsä ensimmäiset vuodet ja muodostaa ensimmäiset sanansa kiinaksi, ei ymmärrä, mitä tarkoittaa olla englantilainen. Hän reagoi yksinkertaisesti siihen hetkeen, missä tapahtuu sillä hetkellä. (Polluck & Van Reken 2009, 40.)

2.2 Muutto kulttuurista toiseen

Kaverisuhteet loppuvat eri tavoin, sillä joskus kaverisuhde voi päättyä lapsen tahdonvastaisesti ja toisaalta taas joskus lapset voivat yhdessä tai erikseen päätyä kaverisuhteen päättämiseen. Lapsen tahdonvastaisia syitä kaverisuhteen päättymiselle voivat olla esimerkiksi muutto uuteen kaupunkiin tai koulun vaihtuminen. Lapset reagoivat kaverisuhteiden päättymiseen todella eri tavoin, sillä siinä missä joku vaipuu syvään epätoivoon voi joku toinen suhtautua asiaa suhteellisen rauhallisesti mielin. (Rubin 1980, 77.)

Kaverien menetys koulun tai ympäristön vaihtamisen seurauksena vaikuttaa lasten hyvinvointiin ja sen vaikutuksia voidaan nähdä jo esikouluikäisillä lapsilla. Pelkääntään muutto koulusta toiseen kansallisella tasolla voi olla pelottava asia lapselle, saati sitten muutto maasta toiseen ja mahdollisesti kouluun, jossa opetuskieli on eri kuin kielet, joita lapsi puhuu – ja tämä voi tapahtua jo ehkä kolmatta tai neljättä kertaa lapsen elämässä (Dixon & Hayden 2008, 484). Toisaalta kaverisuhteen laadusta riippuu paljon, miten kaverista eroaminen vaikuttaa lapseen. (Dunn 2004, 79 - 81.)

Muutolla ei kuitenkaan aina ole huomattavan negatiivista vaikutusta lapsiin. Lapset todennäköisesti kaipaavat vanhoja ystäviään ja kavereitaan, ja usein jatkavat heidän ajattelemista ja heistä puhumista vielä pitkän aikaa. Monissa tapauksissa lapset ponnistelevat pitääkseen yllä vanhoja suhteita kirjeiden, puheluiden ja satunnaisten vierailujen avulla. Samaan aikaan monet lapset katsovat muuton olevan positiivinen mahdollisuus ja useimmat heistä onnistuvat asteittain luomaan uusia kaverisuhteita paikallisesti. Opettajien ja vanhempien tulisi arvostaa ja huomioida sitä, että tahdonvastaisesti kavereistaan erotettu lapsi ja uuteen sosiaaliseen maailmaan sukeltaminen ovat yhtä stressaavaa minkä ikäiselle lapselle tahansa, kuten se on aikuisillekin. (Rubin 1980, 82 - 83.)

Kouluja vaihtavien oppilaiden kanssa tekemisissä olleiden opettajien ja hallinto henkilökunnan erityisenä huolena on jo pitkään ollut oppilaiden kaverisuhteiden

laadun parantaminen. Esimerkiksi monet nuoret tulevat uuteen yläkouluun, missä on useita eri luokkahuoneympäristöjä, uudet opetustyyliä ja monimutkaisemmat lukujärjestykset. Selvitäkseen tästä oppilaat kääntyvät usein vertaistensa puoleen etsiessään informaatiota ja sosiaalista tukea. (Wentzel, Donlan & Morrison 2012, 93.)

2.3 Aikaisemmat tutkimukset

Kolmannen kulttuurin lapsia (third culture kids) on tutkittu maailmalla paljon, mutta kolmannen kulttuurin lasten -käsitteen lisäksi samankaltaisia tutkimuksia on toteutettu myös muita käsitteitä käyttämällä. Jonkin verran tutkimuksissa käytettyjä käsitteitä ovat kansainväliset paimentolaiset (global nomads), lähetykslapset (missionary kids), kansainvälisesti mobiilit lapset (globally mobile children), armeijalapset (military brats), kulttuurien väliset lapset (cross-cultural kids) ja matkalaukkulapset.

Alan tutkimuksissa on otettu hyvin huomioon lasten ja nuorten omaa näkökulmaa, sillä monissa tutkimuksissa tutkimushenkilöinä ovat olleet lapset tai nuoret itse. On myös paljon tutkimuksia, missä tutkimuksen kohteena on ollut jo aikuisia henkilöitä, jotka ovat lapsena asuneet ulkomailla. Tutkimusta on tehty paljon liittyen kolmannen kulttuurin lasten sopeutumiseen uuteen kulttuuriin tai takaisin vanhaan, sekä tutkittu heidän identiteetin kehitystä ja muodostumista. Joissakin tutkimuksissa on tarkasteltu myös kaverinäkökulmaa, koska kavereista luopuminen ja uusien kavereiden saaminen on yksi tärkeä osa sopeutumisprosessia. Tutkimuksia, joissa käsiteltäisiin pelkästään kolmannen kulttuurin lasten kaverisuhteita, on olemassa hyvin vähän. Esimerkiksi Kugele (2006) on tutkimuksessaan analysoinut, miten kasvaminen eri kulttuureissa ja korkea maantieteellinen liikkuvuus vaikuttaa tunteisiin ja käytökseen kaverisuhteissa. Kugele käyttää tutkimuksessaan kansainvälisen paimentolaisen käsitettä hänen haastattelemistaan neljästätoista 14 - 20-vuotiaasta nuoresta. (Kugele 2006.)

On olemassa myös tutkimuksia, joissa otetaan huomioon kaverit ja kaverisuhteet tutkimusaiheen sisällä. Nathansonin ja Marcenkon (1995) tutkimus kuvaa nuorten meren taakse sopeutumisesta. Miyamaton ja Kulhmanin (2001) tutkimus tutkii japanilaisten expatriaattilasten kulttuurishokin parantamista Yhdysvalloissa. Firminin, Warnerin ja Lowen (2006) tutkimus kertoo Yhdysvaltoihin palanneiden entisten lähetyslasten sopeutumisesta yliopistoelämään. Netten ja Haydenin (2007) tutkimuksessa tutkitaan Botswanassa asuvien 9 - 11-vuotiaiden ulkomaalaisten lasten käsityksistä omasta identiteetistään ja erityisesti identifioitumisesta johonkin maahan tai maihin. Dixonin ja Haydenin (2008) tutkimuksessa taas tutkitaan alakouluikäisten lasten muutttoa toisesta maasta Thaimaahan ja siellä erääseen kansainväliseen kouluun.

Yoshidan, Matsumoton, Akashin, Akiyaman, Moriyoshin, Furuiyenin & Ishiin (2009) tutkimuksessa tutkitaan, miten sopeutumisvaikeuksista kärsineet paluumuuttajat eroavat vähemmän sopeutumisvaikeuksia kärsineistä. Herveyn (2009) tutkimus kertoo lähetyslapsien lapsuuden muuttojen ja yliopistoon sopeutumisen yhtäläisyyksistä. Waltersin ja Auton-Cuffin (2009) tutkimus on useissa kulttuureissa asuneiden naisten navigoinnista läpi orastavan aikuisuuden ja identiteettikäsityksen kehityksestä. Petersonin ja Plamondonin (2009) tutkimus taas kertoo tekijöistä, jotka ovat edesauttaneet takaisin Yhdysvaltoihin muuttaneiden kolmannen kulttuurin lapsia positiivisella ja vähemmän positiivisella tavalla. Weeks, Weeks ja Willis-Mullerin (2010) tutkimus käsittelee expatriaattiteinien sopeutusta ulkomaille. Ittelin ja Sislerin (2012) tutkimuksessa taas selvitetään taustatekijöitä kolmannen kulttuurin lasten onnistuneeseen selviytymiseen ja sopeutumiseen liittyen.

Suomalaisista tutkimuksista Anu Warinowski on tutkinut (2012) expatriaattiperheiden muutttoa ulkomaille ja takaisin Suomeen lapsen kulttuuristen siirtymien kontekstista. Warinowskin tulkinnan mukaan expatriaattiperhe toimii lasten kulttuuristen siirtymien keskeisenä kontekstina. Warinowski lähestyy näitä lapsen kulttuurisia siirtymiä pääosin aikuisten näkökulmasta, mutta ottaa myös lasten

oman äänen huomioon aineistonsa rajoissa. Vanhempien kyselyaineisto muodostui 202 perheestä ja lasten haastatteluaineistoon Warinowski haastatteli yhteensä kahdeksaa lasta. Warinowski tuo haastatteluaineistosta esille lasten siirtymäkokemuksia kolmen eri ulottuvuuden kautta, joita ovat tunneulottuvuus, toiminnan ulottuvuus ja identiteettiulottuvuus. (Warinowski 2012.) Korkiasaari Jouni on tutkinut Ruotsista takaisin Suomeen paluumuuttaneiden oppilaiden sopeutumista (Korkiasaari 1986). Tanja Kaijankosken gradun aiheena on taas ollut *”Ulkomaille lapsena tai nuorena asuneiden käsitykset ystävyysuhteistaan”* ja hän on tutkinut, miten ulkomaille asuttu aika on tutkittavien itsensä mukaan vaikuttanut heihin ystävyysuhteen osapuolena. Kaijankosken tutkimuksen kohdejoukko on ollut reilun parinkymmenen vuoden ikäiset aikuiset. (Kaijankoski 2008.)

3 KAVERISUHTEET

3.1 Kaveri

'Kaveri' voidaan yksinkertaisesti määritellä henkilönä, joka on pidetty ja tunnettu jonkun toisen toimesta. Tuntemisen ja pitämisen oletetaan olevan molemminpuolista eli henkilöä ei voi sanoa kaveriksi, elleivät molemmat osapuolet tunne toisiaan ja pidä toisistaan, tai ainakin oletta, että tunne on molemminpuolista. Toisaalta kaikkia suhteita, jotka sopivat näiden kriteereiden alle, ei kuitenkaan kutsuta kaverisuhteiksi. Esimerkiksi rakastettuja tai perheen jäseniä ei kutsuta kaveriksi, vaikka he tuntisivat ja pitäisivät toisistaan. (Berndt & McCandless 2009, 64.) On olemassa lähes universaalinen ymmärrys, että kaverisuhteen tulee pitää sisällään tietyn asteista molemminpuolisuutta sekä läheisyyttä. Yksinkertaisin määrittely, onko lapsi osa kaverisuhdetta, pohjautuu indeksiin, jossa kaksi lasta näyttää pitävän toisistaan korkealla asteella. Esimerkiksi sosiometrisiä mittauksia voidaan käyttää määrittelyn apuvälineenä. (Bukowski, Motzoi & Meyer 2009, 218.)

Kaverisuhdetta määrittäviä muita tekijöitä on mainittu joissakin sanakirjojen määritelmässä. Kaverit ovat suosittua seuraa ja usein kaverit viettävät aikaa toisensa kanssa sekä ovat tyypillisesti hyväntahtoisia toisiaan kohtaan. Kaverisuhteet voivat myös sisältää paljon intiimisyyttä, kuten läheisyyttä, joka johtaa mahdollisuuden puhua vapaasti toiselle henkilökohtaisista ajatuksistaan ja tuntemuksistaan. Intiimisyys tai läheisyys nojaa usein kaverisuhteessa tärkeään tekijään, luottamukseen. Kaverit kuitenkin vaihtelevat siinä, kuinka paljon he viettävät aikaa yhdessä, auttavat toisiaan ja paljonko he jakavat keskenään henkilökohtaisia tietoja ja luottamusta toiseen. Näiden kaikkien tekijöiden voidaan ajatella olevan kaverisuhteen piirteitä, mutta ne eivät itsessään ole kaverisuhteen määritelmiä. (Berndt & McCandless 2009, 64 - 65.)

Laine (1997) tuo esille tiettyjä piirteitä, jotka yleensä kuuluvat läheiseen ystävyys-suhteeseen. Näitä Laineen esille tuomia piirteitä ovat läheisyys, vastavuoroisuus, prososiaalinen käyttäytyminen, samankaltaisuus ja suhteen kesto. Erilaisia tunteita, joita läheiseen ystävyys-suhteeseen kuuluu, on esimerkiksi luottamuksen, rehellisyyden, uskollisuuden, samaistumisen, yhteenkuuluvuuden, kiintymyksen ja vastavuoroisen mieltymyksen tunteet. Ihminen kaipaa elämäänsä myös läheisiä kaveri- ja toverisuhteita, jotka muodostavat henkilön elämään verkoston, jossa voi kokea ryhmään kuulumista, muiden hyväksyntää ja ymmärrystä, saada virikkeitä ja ajanvietettä sekä tehdä sosiaalisia vertailuja. (Laine 1997, 163 - 166.)

3.2 Kaverisuhteiden merkitys

3.2.1 Eri-ikäiset lapset ja nuoret

Varhaislapsuudessa (3 - 6-vuotiaat) lapset alkavat käyttää sanaa ystävä keskimäärin noin nelivuotiaana, vaikka sanan merkitys ei ole lapselle vielä täysin auennut ja lapsi saattaa pitää ystävinä kaikkia leikkitovereitaan. Lapsen toverisuhteet ovat muutamia tapauksia lukuun ottamatta jatkuvasti vaihtuvia. Lapsuusiässä (7 - 10-vuotiaat) lapsi aloittaa koulun ja hänen toveripiirinsä laajenee huomattavasti. Ryhmään kuulumisen tunne ja sosiaalinen hyväksyntä ovat lapselle tärkeitä, vaikka lapsi saattaa edelleen parin ensimmäisen kouluvuoden aikana vaihdella tovereitaan päivittäin siinä missä osalla voi jo olla pysyvämpiä toverisuhteita. Lapselle on tärkeää, että hyvä ystävä pitää samoista asioista ja viettää aikaa hänen kanssaan. Ystävyyskäsitteet ovat vielä melko yksinkertaisia. (Laine 1997, 172 - 174.) Kouluikäinen lapsi vertailee itseään entistä enemmän ystäviin ja kuuntelee ystävien sanomisia. Samaistumisen kohteet lisääntyvät ja lapsi alkaa samaistua yhä enemmän tovereihinsa, vaikka haluaa edelleen samaistua myös vanhempiinsa. Lapsi muodostaa kuvaa itsestään muilta saadun palautteen avulla ja tarve samanlaisuuteen korostuu. (Kronqvist & Pulkkinen 2007, 148.)

Varhaisnuoruudessa (11 - 14-vuotiaat) ystävyysuhteet alkavat olla jo pysyväm-
män luontoisia ja heidän iässään ystäväkäsitys syventyy entisestään. Ystävät
viettävät entistä enemmän aikaa toistensa seurassa, ovat usein erottamattomia
ja suhtautuvat toisiinsa jopa hieman omistavasti. Ajatusmaailmojen kohtaaminen
edesauttaa ystävyysuhteen syntyä, mutta nuoria ei kiinnosta enää liikkua pelkästään
parhaan tai muutaman kaverin seurassa, vaan nuoret haluavat tuntee kuulu-
vansa johonkin suurempaan ryhmään tai porukkaan. (Laine 1997, 175 - 176.)
Ryhmään kuulumisen voi tarjota lapselle erilaisempia työkaluja kuin mitä yksittäi-
sellä kaverisuhteella on tarjota, kuten osallisuuden tunnetta, kokemusta erilai-
sista rooleista ryhmässä ja ryhmän tukea yrityksessä kasvaa isoksi (Rubin 1980,
92).

Ystävyysuhteet nähdään varhaisnuoruudessa jatkuvina ja kehittyvinä, ja niihin
vaikuttavat samanlaiset kiinnostuksen kohteet ja yhteisesti hyväksytyt persoonal-
lisuudenpiirteet. Läheisyys lisääntyy omien ajatusten ja tunteiden kertomisen
kautta varhaisnuoruuteen tullessa ja luottamus ystävyysuhteissa merkitsee sitä,
että kerrottuja asioita ei paljasteta muille. Nämä varhaisnuoruuden suhteet ovat
vastavuoroisia suhteessa muihin, mikä merkitsee sitä, että nuori uskoo yhteisyy-
den ja tasavertaisuuden tuottavan hyviä ja tehokkaita ratkaisuja, ymmärtämistä
ja sosiaalista tyydytystä. Nuori pystyy irtautumaan omista näkökannoistaan ja
pohtimaan erilaisten toimintojen vaikutuksia itseensä. Vastavuoroisuutta saavu-
tetaan ystävällisellä käyttäytymisellä. Epäystävällisyytenä pidetään esimerkiksi
toisen sosiaalista hylkäämistä ja sympatian puutosta. Syntyvien konfliktien syyt
johtuvat usein juuri epäluotettavuudesta tai toisen hylkäämisestä, mutta nuori ym-
märtää jo, että epäystävällisyyksiin vastaaminen epäystävällisyyksillä johtaa vain
pahempaan tilanteeseen. Keskustelemalla aikaansaadut molempia osapuolia
tydyttävät ratkaistut usein jopa vahvistavat ystävyysuhtetta. (Laine 1997, 175
- 176.)

Nuoruusiän (15+) ystävyysuhteet ovat tärkeitä nuorelle oman persoonallisuuden
ja identiteetin rakentumisessa. Nämä nuoruusiän ystävyysuhteet alkavat olla jo

kiinteitä ja pysyviä, ja todennäköisesti näiden ystävyysuhteiden samankaltaisuudet, kuten ikä, tausta, harrastukset, ajatusten samanlaisuus, yhteiset kiinnostuksen kohteet sekä arvomaailma ja asenteet pitävät ystävyysuhteet koossa jatkossakin. Tarve läheisyydelle lisääntyy nuoruusiässä, mikä vaatii vastavuoroisen kiintymyksen osoittamista toiselle välittämisen, kunnioituksen ja luottamuksen kautta. Nuoret keskustelevat ja avautuvat toisilleen nuoruusiän askarruttavista kysymyksistä ja antavat toisilleen emotionaalista tukea. Ystävät eivät enää käytäyty itsekeskeisen omistavasti toista kohtaan, vaan ystävän tarpeet riippumattomuuteen ja itsenäisyyteen nähdään tärkeinä ja niille annetaan tilaa. Nuoruusiällä syntyneitä konflikteja ystävykset lähtevät ratkaisemaan usein molemminpuolisesti, sillä ystävät ymmärtävät jo, että molemmilla voi olla omia subjektiivisia näkemyksiä, kuten myös muilla ihmisillä liittyen erilaisiin näkökantoihin. Konflikteja aiheuttavia tekijät voivat olla samoja kuin aikuisuudessakin eli ajatuksista, uskomuksista ja arvoista syntyvät erimielisyydet. (Laine 1997, 176 - 177.)

Lasten ja nuorten kaverisuhteilla on merkitystä, koska kaverit palvelevat monia tärkeitä funktioita lapsen tai nuoren elämässä, johon vanhemmat eivät pysty. Kaverilla on tärkeä rooli lasten ja nuorten sosiaalisten taitojen kehittämisessä ja lapsen oman identiteetin kasvussa. Lasten ja nuorten kokemukset kaverisuhteista voivat vaikuttaa merkittävästi heidän myöhempään kehitykseensä mukaan lukien se, miten he tulevaisuudessa suhtautuvat ja orientoituvat kaverisuhteisiin ja rakkauteen aikuisina. Mikä tärkeintä, kaverisuhteet ovat myös keskeisessä osassa lasten ja nuorten elämän laadussa. (Rubin 1980, 21.)

3.2.2 Sukupuolen merkitys

Viime vuosina monet vanhemmat, opettajat ja muut kasvattajat ovat tehneet töitä sukupuolineutraalin kanssakäymisen puolesta. Sukupuoli on kuitenkin edelleen merkittävä tekijä lasten käyttäytymisen muotoutumisessa. (Rose & Smith 2009, 379.)

Ensimmäisinä kouluvuosina, samalla kun ryhmien tärkeys korostuu, jakautuminen sukupuolten välillä tulee yleisemmäksi ja myöhäislapsuudessa jakautuminen sukupuolen mukaan on todennäköisesti liki täydellistä. Alakoulun viimeisinä vuosina lapset alkavat jo osoittaa romanttista kiinnostusta vastakkaista sukupuolta kohtaan. Myöhäislapsuudessa tyttöjen ja poikien välinen vuorovaikutus on tyypillisesti hieman jännittynettä, mihin vaikuttaa saadut kuvaukset ihastuksesta, kiusaamisesta ja pelleilemisestä. Tällaiset kaavat saattavat valmistaa lapsia myöhäisempiä romanttisia suhteita varten. (Rubin 1980, 102 - 103.)

Läheisyys lisääntyy omien ajatusten ja tunteiden kertomisen kautta varhaisnuoruuteen tullessa ja erityisesti tytöt uskoutuvat yleisemmin ystävälleen. Tyttöillä on myös enemmän läheisiä ystävyys-suhteita kuin pojilla. Pojat eivät mielellään kerro henkilökohtaisia mielipiteitään ystävälle, eivätkä hyväksy ystävien erilaisia mielipiteitä ja kunnioita ystäviään yhtä paljon kuin tytöt. (Laine 1997, 176.)

Ryhmään kuulumisella voi olla erilainen merkitys eri sukupuolille varsinkin nuoruusiän kynnyksellä. Pojat useimmiten korostavat ryhmän solidaarisuutta siinä missä tytöt näkevät ryhmän enemmän läheisten kaverisuhteiden verkkona. (Rubin 1980, 92.)

3.3 Kaverisuhteiden luominen ja ryhmään liittyminen

Lapset ja nuoret eivät voi aina valita minkälaisen ryhmän jäseniä heistä tulee. Koululuokissa voi valita omat ystävät ja kaverit, mutta pääsääntöisesti ne on valittava luokkatovereiden joukosta. Koululuokkaa voidaan ajatella eräänlaisena sosiaalisena kontekstina, missä vertaiset vaikuttavat toisiinsa. (Salmivalli 2008, 148.) Luokkahuoneissa lapset kohtaavat monenlaisia haasteita. Esimerkiksi ohjeistetut harjoitukset, oppimistehtävät ja muut lasten päivittäiseen elämään liittyvät näkökulmat vaativat, että lapsi omaa ikätasolleen sopivat sosiaaliset taidot ja osaa hyödyntää niitä rakentaessaan kaverisuhteita ja välejäan opettajiin. (Ladd, Kochenderfer-Ladd, Visconti & Ettekal 2012, 12.)

Kun lapsi liittyy jo valmiiseen ryhmään, vaikuttaa hänen oma käyttäytymisensä ryhmään liittymisen onnistumiseen. Lapsen rynnätessä ryhmään kunnioittamatta ryhmän jo olemassa olevia sääntöjä ja tavoitteita, ryhmä todennäköisesti torjuu hänet. Onnistuneen ryhmään liittymisen kannalta on hyvä tarkkailla ryhmää ja sen käyttäytymistä suotavasta käytöksestä ryhmässä. Lapsen oma motivaatio hyväksynnän hakemiselle muilta vaikuttavaa siihen, miten lapsen onnistuu liittyä uuteen ryhmään. Uuteen ryhmään liittyessä on tärkeää, että lapsen tavoitteet eivät ole liian itsekeskeisiä ryhmän toiminnan kannalta. Toisaalta myös tulokkaasta riippumattomat tekijät saattavat vaikuttaa ryhmään liittymiseen onnistumiseen, kuten tulokasta kohti asetetut ennakkoluulot tai hänen aikaisempi sosiaalinen maine kavereiden keskuudessa. (Salmivalli 2008, 76 - 77.)

Ryhmän torjunnalla on haitallinen vaikutus lasten osallistumiseen ja suorittamiseen koulussa. On ilmeistä, että luokassa torjutuksi tuleminen vertaistensa toimesta laskee lasten mahdollisuuksia osallistua luokassa tapahtuviin oppimistehäviöihin. Torjutuksi tulemisen johdosta on myös epätodennäköistä, että nämä lapset saavat sosiaalista tukea luokkakavereiltaan. (Ladd, Kochenderfer-Ladd, Visconti & Ettekal 2012, 17.) Vertaisten hyväksynnän ja yksinäisyyden on todettu olevan yhteyksissä toisiinsa. Lapset, jotka ovat huonosti hyväksytyjä kokevat suurempaa yksinäisyyttä. Toisaalta myös lasten kaverisuhteiden laatu vaikuttaa suuresti lapsen tuntemuksiin yksinäisyydestä. (Asher & Paquette 2003, 76 - 77.)

4 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkijan omat arvot ja intressit ohjaavat useita periaatteellisia ja käytännöllisiä valintoja, joita tutkijan täytyy tehdä tutkimuksen eri vaiheissa (Salonen 2007, 107). Tutkimusongelmani taustalla on oma tutkimusaiheitta koskeva henkilökohtainenkin intressini. Olen tehnyt valinnat tutkimuksen kohdejoukosta ja tutkimuskysymyksistä parhaaksi katsomallani tavalla ja perustellusti niin, että olen voinut rakentaa tutkimuksestani kokonaisuuden.

Tutkimukseni pääongelmana on selvittää, miten kulttuurista toiseen muuttaminen näyttäytyy oppilaiden kaverisuhteissa: millaisia kaverisuhteet ovat ja mitkä tekijät selittävät ja toisaalta myös estävät kaverisuhteiden rakentamista? Monipuolisen näkökulman saavuttamiseksi etsin ongelmaan vastauksia niin oppilaiden omista näkökulmista kuin myös opettajien käsitysten valossa.

Asetan tutkimukselleni kolme pääkysymystä.

1. Minkälaisia ovat kulttuurista toiseen muuttaneiden oppilaiden kaverisuhteet?

Tämän pääkysymyksen avulla haluan selvittää, millaisina kulttuurista toiseen muuttaneet oppilaat kuvaavat kaverisuhteidensa määrää ja merkitystä sekä kaverisuhteidensa luonnetta.

2. Mitkä tekijät estävät ja edesauttavat kulttuurista toiseen muuttaneiden oppilaiden kaverisuhteita?

Tarkastelen kaverisuhteita selittäviä tekijöitä erikseen 10 - 12-vuotiaiden että 13 - 18-vuotiaiden oppilaiden itsensä kertomana.

3. Mitkä ovat kaverisuhteita selittävät tekijät opettajien näkökulmasta?

Tässä kysymyksessä annan äänen opettajille, jotka ovat opettaneet kulttuurista toiseen muuttaneita lapsia englanninkielisillä luokilla Suomessa.

5 TIE TUTKIMUKSEEN

5.1 Tutkimushenkilöt

5.1.1 Oppilaat

Kirjoitelmista muodostuva aineisto jakautui käsittelyssä kahteen ryhmään lasten ja nuorten iän perusteella. Sain 11 - 12-vuotiailta lapsilta yhteensä kolmetoista kirjoitelmaa, joista yhdeksän oli tytöiltä ja neljä pojilta. Näistä kirjoitelmista viisi on kirjoitettu englannin kielellä ja kahdeksan suomen kielellä. Nuoret 14 - 18-vuotiaat lähettivät minulle kirjoitelmia yhteensä seitsemän kappaletta, joista tyttöjen kirjoittamia oli viisi ja poikien kirjoittamia kaksi. Nämä kaikki kirjoitelmat ovat kirjoitettu suomeksi. Kaikkia vastaajia yhdistää se, että he ovat asuneet useammassa kuin yhdessä maassa. Suurin osa vastaajista käy kansainvälistä koulua, on kansainvälisellä luokalla tai käy suomalaisille suunnattua koulua ulkomailla. Vastaajien anonyymiuden säilyttämiseksi en tässä tutkimuksessa erittele vastaajien tämänhetkistä asuinmaata. Kerron kuitenkin, että vastaajat ovat joko ulkomailla asuvia suomalaisia, Suomeen paluumuuttaneita suomalaisia tai Suomeen muuttaneita ulkomaalaisia. Aineistositaattien osalta oppilaiden nimet ovat keksittyjä, jotta oppilaita ei ole mahdollista tunnistaa nimien perusteella ja itse aineistositaateissa esiintyviä tunnistetietoja olen poistanut näkyvistä.

5.1.2 Opettajat

Haastattelin tähän tutkimukseen kahta opettajaa, jotka ovat opettaneet kulttuurista toiseen muuttaneita lapsia englanninkielisillä luokilla Suomessa. Molemmat opettajat toimivat tällä hetkellä nimenomaan luokanopettajina ja opettavat siten vain alakoulun englanninkielisiä luokkia, minkä piiriin kuuluvat yleensä 7 - 12-vuotiaat lapset.

Elisa on toiminut noin viisi vuotta päätoimisena luokanopettajana kansainvälisissä kouluissa. Hän kertoo, että suurin osa luokista on ollut sellaisia, missä vähintään puolet lapsista on ollut joko täysin toisesta kulttuurista tai sitten ulkomailla välillä asuneita paluumuuttajia. Laura taas on opettanut englanninkielisiä luokkia jo reilut kymmenen vuotta, mitä ennen hän on toiminut pitkään suomenkielisten luokkien opettajana. Hänellä on lisäksi omakohtaista kokemusta aiheesta, sillä hän on itse aikoinaan muuttanut perheineen ulkomailta Suomeen ja myös hänen oma lapsensa on asunut perheensä kanssa ulkomailla jonkin aikaa. Haastateltavat opettajat ovat eri kaupungeista eivätkä tunne toisiaan. Haastateltavien nimet on muutettu.

5.2 Tutkimusaineiston hankinta

5.2.1 Oppilaiden kirjoitelmat

Alun perin halusin lähteä tutkimaan kaverisuhteita nimenomaan lasten näkökulmasta, sillä minusta on tärkeä tuoda heidän omia mielteitään esille. Tavoitteenani oli saada tutkimusjoukoksi lapsia tai nuoria, jotka asuvat parhaillaan ulkomailla, mutta ovat myös asuneet Suomessa. Yhtenä ongelmana tutkimuksessani oli, että miten rajata minkä ikäisiä oppilaita otan mukaan tutkimukseeni ja mistä ylipääntänsä lähtisin keräämään aineistoa. Toisaalta minusta olisi ollut kiinnostavaa tutkia vain alakouluikäisten lasten kaverisuhteita, sillä olen luokanopettaja ja olen eniten tekemisissä alakouluikäisten lasten kanssa, mutta toisaalta lukioikäiset taas osaavat reflektoida ja kertoa omista kaverisuhteistaan paljon monipuolisemmin kuin alakouluikäiset. Päädyin rajaamaan tutkimuksen kohdejoukoksi 10 - 18-vuotiaat oppilaat – nuoremmat lapset jätin pois osittain tutkimusmenetelmällisistä syistä ja osin siitä syystä, että heille kaverisuhteet eivät välttämättä ole vielä niin tärkeitä. Koulunkäynnin ensimmäisinä vuosina lapsen kaverit tai toveripiiri saattavat vaihtua jopa päivittäin ja vasta noin kolmannesta kouluvuodesta alkaen lapsen kaverisuhteet alkavat olla pysyviä (Laine 1997, 173). Yhtenä syynä näin laajalle ikäjakaumalle oli myös aineiston saatavuuden haasteellisuus: en osannut

etukäteen arvioida, minkä ikäiset lapset tai nuoret innostuisivat osallistumaan tutkimukseen ja saisinko edes välitettyä tutkimuspyyntöäni tarpeeksi laajalle ja sopivalle kohdejoukolle.

Päätin kerätä aineistoa kirjoitelmilla, koska monet tutkittavista asuisivat todennäköisesti niin kaukana, että tapaaminen ei tulisi kyseeseen. Annoin myös tutkimuspyynnössäni mahdollisuuden Skype -haastatteluun, jos lapsi tai nuori ei jostain syystä halua tai kykene kirjoittamaan asiasta. Olisi harmillista, jos joku jättäisi osallistumatta tutkimukseen sen vuoksi, että ei halua kertoa kavereistaan kirjoitelmalla. Kirjoitelma toisaalta taas mahdollistaa sen, että lapsi tai nuori voi itse miettiä kaverisuhteitaan ja kertoa niistä ne asiat, mitkä hänelle tulee päällimmäisenä mieleen. Näin minun vaikutukseni tutkijana lasten ja nuorten kirjoitelmiin vähenee, vaikka annoin kirjoitelmien ohjeistuksessa lyhyen listan esimerkiksi asioista, joista voi kertoa.

Tässä vaiheessa tutkimusta minulla oli vielä tärkeänä käsitteenä ulkosuomalaisuus ja halusin tutkia juuri ulkosuomalaisten lasten ja nuorten kaverisuhteita, mikä näkyy myös eteenpäin lähetetyissä tutkimuspyynnöissäni (avaan myöhemmin lisää tutkimukseeni liittyvien käsitteiden muuttumisesta ja kohtaamistani haasteista). Lähetin tutkimuspyyntöni, joka sisälsi kirjeet rehtorille/muulle vastaanottajalle ja vanhemmille sekä lupalapun ja itse tutkimuslomakkeen (Liite1 ja Liite2), eteenpäin välitettäväksi Kesälukioseuralle (Kesälukioseura, 2014) sekä ulkomailla toimiville suomalaisille kouluille (yhteensä 7 koulua). Kesälukioseura järjestää kesäisin ulkosuomalaiskursseja lapsille ja nuorille, joissa prepataan tai ylläpidetään suomen kieltä sekä tutustutaan suomalaiseen kulttuuriin erilaisten aktiviteettien kautta (Kesälukioseuran ulkosuomalaiskurssit 2014, 2014). Ajattelin, että Kesälukioseura kautta voisin mahdollisesti saada kohderyhmään sopivia oppilaita osallistumaan tutkimukseen. Lähetin pyynnön myös ulkomailla toimiville suomalaisille koululle, koska kohderyhmääni kuuluvat oppilaat ovat kaikki vielä kouluikäisiä, joten toivoin saavuttavani heidät kyseisten koulujen kautta. Koulujen vastaanotto oli osin todella positiivista, mutta harmikseni vain muutamat koulut suostuivat välittämään tutkimuspyyntöni eteenpäin. Tosin ainoastaan yhdestä

koulusta tuli selkeä ja suora kieltävä vastaus ja muut vain jättivät vastaamatta yhteydenottopyyntöihini useista yrityksistä huolimatta.

Aloin saada jonkinlaista aineistoa käsiini, mutta se ei ihan vastannut sitä, mitä olin hakenut. Minua kiinnosti koko ajan saada tutkittavakseni ulkosuomalaisia lapsia tai nuoria, jotka olisivat asuneet useammassa kuin yhdessä maassa, kuten vaikka Suomessa ja ulkomailla. Ongelmaksi muodostui nyt, että sain aineistoa ulkosuomalaisilta oppilailta, joilla on Suomen kansalaisuus esimerkiksi toisen vanhemman kautta, mutta jotka eivät olleet asuneet koskaan Suomessa tai muualla ulkomailla. He olivat usein myös jonkun muun maan kansalaisia ja olivat asuneet aina kyseisessä maassa. Toisin sanoen he eivät olleet koskaan muuttaneet maasta toiseen, jolloin heiltä saamastani aineistosta on vaikea tulkita kulttuuristen siirtymien merkitystä. Osa aineistosta taas oli tutkimukseeni sopivaa, mutta sitä ei ollut riittävästi, joten jouduin pohtimaan tutkimukseni suuntaa uudelleen. Ulkosuomalaisuuden käsite käsittää kyllä tutkimukseni kohdejoukon, mutta sen lisäksi se käsittää paljon muutakin, minkä takia se voi johtaa lukijaa harhaan.

Kolmannen kulttuurin lapset -käsite on ollut alusta alkaen tutkimuksessani yksi kantava teema, mutta päätin nyt nostaa sen entistä isompaan keskiöön. En enää tutki pelkästään ulkosuomalaisten lasten ja nuorten kaverisuhteita, vaan ylipäättänsä kulttuurista toiseen muuttaneiden oppilaiden kaverisuhteita. Tämä muutos toisaalta selkeytti tutkimukseni suuntaa, mutta antoi minulle myös mahdollisuuksia kerätä aineistoa laajemmin, esimerkiksi muualta maailmasta Suomeen muuttaneilta oppilailta.

Lähetin tässä vaiheessa tutkimuspyynnön eteenpäin ulkoministeriöön, joka ystävällisesti välitti tutkimuspyyntöni eteenpäin omille kontakteilleen ulkomailla. Tätä kautta saatu vastaanotto oli todella positiivista. Monet vanhemmat olivat kiinnostuneita tutkimuksesta, vaikka he eivät itse voineet osallistua tutkimukseen tai heidän lapsensa olivat liian nuoria tai vanhoja osallistumaan tutkimukseen. Sain kuitenkin aineistoa myös tätä kautta. Tutkimukseni suunnan selkiytyttyä päätin

hankkia aineistoa myös Suomesta. Sain täten kerättyä aineistoa myös englanninkielisiltä luokilta Suomessa. Liitteissä kolme ja neljä on esitetty liitteiden yksi ja kaksi asiaa tiivistetysti englanninkielellä (Liite3 ja Liite4).

5.2.2 Opettajien haastattelut

Aineistoa kerätessä mietin, että olisi hyvä saada esille opettajankin näkökulmaa aiheeseen, sillä sitä kautta tästä tutkimuksesta voisi saada enemmän hyötyä omaan työhöni tulevana opettajana. Aineiston keräämisen yhteydessä tarve opettajien haastatteluille kasvoi, jotta saisin tarpeeksi laajan aineiston.

Suoritin haastattelut avoimena haastatteluna, koska halusin tuoda nimenomaan esille opettajien ajatuksia aiheesta ilman, että minun vaikutukseni opettajan kertomaan olisi kovin suuri. Ennalta oli myös vaikea miettiä, mistä asioista opettaja haluaisi kertoa tai mistä hänellä on ylipäättänsä kerrottavaa, jolloin oli mielekkäämpää antaa vain opettajan puhua vapaasti. Haastattelun loppupuolella kysyin muutamia tarkempia (mutta silti aika moniulotteisia) kysymyksiä, jotta haastattelussa tuli varmasti käytyä kaikki tärkeät aihepiirit läpi.

Nauhoitin kaikki haastattelut. Ennen aineiston analysointia litteroin jokaisen haastattelun, jotta pystyn analysoimaan haastatteluita mahdollisimman tarkasti. Haastatteluiden nauhoittaminen on mielestäni tärkeää, jotta voi välttää mahdolliset unohdukset tai väärinymmärrykset.

5.3 Kvalitatiivinen tutkimus tutkimusmenetelmänä

Tutkimukseni edustaa kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Kiviniemi kuvaa laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta prosessina, koska laadullisessa tutkimuksessa tutkija toimii itse aineistonkeruun välineenä. Tällöin aineistoon liittyvät tulokset ja näkökulmat kehittyvät pikkuhiljaa tutkimusprosessin mukana. Prosessi

on hyvä sana kuvaamaan laadullista tutkimusta, sillä aina laadullisen tutkimuksen eri etenemisen vaiheita ei ole mahdollista määrittää etukäteen, vaan ratkaisut voivat muotoutua tutkimuksen edetessä. Tutkimusongelma täsmentyy koko ajan tarkemmaksi tutkimuksen aikana ja aluksi sitä voi määrittää erilaiset johtoajatukset tai työhypoteesit, joiden varassa tutkimukseen liittyvät ratkaisut tehdään. (Kiviniemi 2010, 70 - 71.) Alkuperäinen tutkimusongelmani on edelleen sama kuin tutkimuksen alkuvaiheessa. Tutkimusongelmaan liittyvät tutkimuksen pääkysymykset ovat kuitenkin muotoutuneet ja tarkentuneet tutkimuksen teon aikana ja lopulta saavuttaneet nykyisen muotonsa.

Laadullisessa tutkimuksessa ei ole niinkään kyse ennalta hahmotettujen teorioiden testauksesta, vaan tutkittavan ilmiön hahmottamisesta ja käsitteellistämisestä. Koko ajan tutkimukseen vaikuttavat tutkijan teoreettiset näkökulmat ja sitä kautta tutkijan kehittyvät näkökulmat ilmiön luonteesta. (Kiviniemi 2010, 74.) Alusta alkaen oli melko selvää, mitä teorioita tutkimuksessani tulisi käsitellä, jotta ne auttaisivat lukijaa hahmottamaan ja ymmärtämään tutkimaani. Aineiston analysoinnin jälkeen hahmottui kuitenkin tarkemmin, mitä asioita teorian käsittelyssä kannattaa painottaa.

Aineiston keruuseen ja saatuun aineistoon vaikuttavat tutkijan persoona ja hänen omat intressit ja tarkastelunäkökulmat, jolloin aineiston rajauksesta puhuttaessa on kyse myös tutkijan omasta tulkinnallisesta rajauksesta. (Kiviniemi 2010, 73.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston keruu ja käsittely nivoutuvat toisiinsa tiiviisti varsinkin, jos tutkija on kerännyt aineistonsa itse. Tällöin tutkija joutuu kohtaamaan aineiston keruuseen liittyvät tulkintaongelmat. (Mäkelä 1990, 45.) Oma intressini hankittuun aineistoon näkyy tutkimuksessani, sillä olen ottanut tutkimukseen mukaan opettajien haastattelut elävöittämään kulttuurista toiseen muuttaneiden oppilaiden omaa ääntä. Joku toinen tutkija olisi hyvin saattanut jättää opettajien haastattelut kokonaan pois aineistosta tai kuulla sen sijaan oppilaiden vanhempia. Valmistun luokanopettajaksi, minkä vuoksi minusta oli oikein tärkeä ottaa tutkimukseen mukaan opettajien näkökulma. Näin tutkimuksestani on sekä itselleni enemmän ammatillista hyötyä että toivottavasti myös muille opettajille.

Aineiston ja teorian vuorovaikutteisuus näkyvät usein laadullisessa tutkimuksessa. Tutkimuksessa on keskeistä löytää ydinkategoriat, mitkä auttavat kehitymässä olevan teorian pelkistämässä ja jäsentämisessä. Tutkimusprosessin edetessä täsmentyy, miten aineistonkeruu ja tutkimuskohteeseen tutustuminen ovat vaikuttaneet alkuperäiseen teoriaosaan ja onko käsitelty teoria kuinka tarkoituksenmukaista tutkittavan ilmiön tarkastelun apuna. Tutkimusaineisto ja sen käytännön analysoiminen näyttävät tutkijalle, mihin olemassa oleviin teorioihin ja näkemyksiin tutkijan kannattaa jatkossa kiinnittää huomiota ja syventyä. (Kiviniemi 2010, 75.)

Metsämuuronen (2001, 13 - 14) peilaa kvalitatiivista tutkimusta kvantitatiiviseen eli määrälliseen tutkimukseen, koska sekä kvantitatiivisessa että kvalitatiivisessa tutkimuksessa voidaan käyttää menetelmiä, jotka perinteisesti luetaan kuuluvan toiseen näistä tutkimuksista. Kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimusote eroavat kuitenkin toisistaan ja pohjautuvat erilaisiin tieteenfilosofisiin suuntauksiin. (Metsämuuronen 2001, 13 - 14.)

Kvalitatiivinen tutkimus ei ole täysin sidottua rajattuun aineistoon, sillä vaikka tutkija pitää tarkkaa havaintoa käymistään keskusteluista, voi hänen mieleensä palata analyysivaiheessa jokin merkittävä seikka, mitä hän ei ole kirjannut ylös muistiinpanoihin. (Mäkelä 1990, 46.) Suorittamassani tutkimuksessa litteroin opettajien haastattelut, joten sikäli en voi muistaa asioita, jotka eivät olisi ylös kirjattuina. Litteroidusta aineistosta ei kuitenkaan käy ilmi haastateltavien äänenpainot tai muut eleet, jotka ovat minulla muistissa ja tallessa nauhoitteessa.

Tapaustutkimus käsitteenä sisältää useita eri tutkimusmenetelmiä, minkä vuoksi tapaustutkimus itsessään on pikemmin tutkimusstrategia kuin tutkimusmetodi. Tapaustutkimuksen keinoin voidaan käyttää hyödyksi erilaisia aineistoja ja menetelmiä. Tapaustutkimuksessa tarkastellaan yleensä jotakin yhtä tai pientä joukkoa tapauksia, jolloin kohde voi olla esimerkiksi tapahtumakulku tai ilmiö. (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 9.)

Erilaisia tapauksia voivat olla esimerkiksi kaupunki, koulut, ihmisyksilöt, koulut tai kumppanuudet, joita kaikkia voidaan tutkia ja tulkita tapauskohtaisesti joko yhteisöinä, projekteina, paikallisen ja globaalin suhteena tai vaikka vallan rationaliteetin ilmentymänä. (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 11.) Minun tutkimuksessani tutkin oppilaiden kaverisuhteita, jotka ovat eräänlaisia kumppanuuksia. Tutkin näitä oppilaiden kaverisuhteita kulttuurien välisten siirtymien kontekstista. Saadakseni kokonaisvaltaisemman kuvan kulttuurista toiseen muuttaneiden oppilaiden kaverisuhteista, olen tutkinut sekä oppilaiden omia ajatuksia aiheesta että opettajien näkemyksiä.

5.4 Aineiston analyysi

Yksi laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmistä on sisällönanalyysi, jonka avulla voidaan tehdä monenlaisia tutkimuksia. Useat eri nimilläkin kulkevat analyysimenetelmät pohjautuvat monesti tavalla tai toisella sisällönanalyysiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.) Olen analysoinut tutkimusaineistoni käyttäen aineistolähtöistä sisällönanalyysin menetelmää.

Saatuani koko aineiston kasaan aloitin analyysiurakan lukemalla ja kuuntelemalla aineistot kunnolla läpi. Aineistoihin tutustuminen auttoi jo heti näkemään, mikä niissä oli kiinnostavaa ja laittoi ajatuksia pyörimään. Toisinaan aineistoissa voi olla niin paljon kiinnostavia asioita, jotka tutkija haluaisi nostaa esille ja tuoda raporttiin, että tutkijan on myönnettävä itselleen, ettei kaikkea voi tutkia yhden tutkimuksen puitteissa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92). Aineistoa ei mielestäni tarvinnut rajata kovin paljoa, koska suurin osa aineistossa käsitellyistä asioista liittyvät olennaisesti tutkimaani ilmiöön. Ainoastaan opettajien haastatteluissa asiat menivät välillä sivuraiteille ja tällaiset kohdat poistin aineistosta, mutta tosin vasta litteroinnin jälkeen.

Käytyäni aineiston läpi litteroin opettajien haastattelut tietokoneelle. Litterointi on mielestäni tärkeää, jotta pystyn hahmottamaan koko haastattelun paremmin, enkä jätä mitään olennaisia kohtia pois. Oppilailta saamiani kirjoitelmia minun ei tietenkään tarvinnut litteroida, mutta koska osa kirjoitelmista oli käsin kirjoitettuja, kirjoitin kaikki kirjoitelmat puhtaaksi koneelle. Mielestäni oli tärkeää, että aineistot olivat tietokoneella tallennettuina kirjallisessa muodossa, jotta niitä oli helpompi lähteä käsittelemään ja pilkkomaan osiin.

Seuraavana vaiheena oli edessä aineiston teemoittelu. Teemoittelussa painotehtaan aineistosta esille nousevia asioita, jotka kuuluvat tai liittyvät johonkin teemaan. Olennaisesti teemoittelussa on kyse aineiston pilkkomisesta ja ryhmitte-lystä eri aihepiirien alle. Teemoittelu voidaan aloittaa tekemällä alustavaa ryhmit- telyä esimerkiksi iän tai sukupuolen perusteella, jonka jälkeen teemoittelua jatke- taan varsinaisten aineistosta löydettyjen teemojen eli aiheiden mukaan. Muita keinoja jäsenellä aineistoa vaihtoehtona teemoittelulle olisivat aineiston luokit- telu tai tyypittely. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 93.) Käsittelin oppilailta ja opettajilta saamiani aineistoja erilaisina kokonaisuuksina, joten teemoittelin ne erikseen. Oppilailta saamaani aineistoa luin läpi ja yliviivailin eri väreillä eri asioista kertovia kohtia. Toiset näistä kohdista oli selkeästi laitettavissa jonkun yläkategorian alle, mutta muutamien kohtien kohdalla piti miettiä enemmän, miten tekisin ryhmitte- lyn. Opettajien haastatteluaineistosta oli helppo löytää jo pelkkää aineistoa luke- malla neljä erityyppistä pääkategoriaa. Yhteen pääkategoriaan tuli selkeästi eni- ten asiaa, joten päädyin ryhmittelemään sitä edelleen pienempiin osiin.

Opettajien haastatteluista pystyin nostamaan esille neljä suhteellisen selkeää yläkategoriaa, jotka ovat:

- Lapsen kaverisuhteisiin vaikuttavat tekijät luokassa
- Vanhempien ja kodin vaikutus lapsen kaverisuhteisiin
- Opettajan, koulun ja asuinympäristön vaikutus lapsen kaverisuhteisiin
- Yhteydenpito globalisoituvassa Suomessa sekä muuttuvassa maailmassa

Lapsen kaverisuhteisiin vaikuttavat tekijät luokassa -yläkategoria keräsi eniten tekstiä, joten jaoin kyseisen yläkategorian vielä erikseen alakategorioihin tai teemoihin.

Oppilailta saamieni kirjoitelmien teemoittelun tuloksena minulla oli hahmotettavissa viisi eri teemaa, joista yhteen olin kerännyt lähinnä tutkimuksen kannalta epärelevanttejä asioita. Näiden luomieni teemojen pohjalta tiivistin oppilaiden kirjoitelmat ensimmäisiksi raakatuloksiksi. Näitä raakatuloksia lähdin myöhemmin jatkojalostamaan ja hahmottamaan niitä uudelleen erilaisten teemojen ja kokonaisuuksien alle. Jaoin aineiston ensin kahden eri pääkategorian alle, joista toiseen tuli kuvaukset kulttuurista toiseen muuttaneiden oppilaiden kaverisuhteista ja toiseen tekijät, jotka heidän mukaansa estävät tai edesauttavat kaverisuhteita. Käsittelin oppilailta saamaani aineistoa kahdessa osassa, sillä halusin tehdä pientä jakoa oppilaiden iän perusteella. Tämän jälkeen aloin hahmottelemaan, miten aineistosta nousseet tulokset hahmottuivat erilaisiin pienempiin kategorioihin ja tulosteemoihin.

5.5 Luotettavuus ja eettisyys

5.5.1 Tutkimuksen eettisyys

Olen noudattanut tutkimuksessani hyviä eettisiä käytäntöjä ja ottanut huomioon niiden soveltamisen tutkimukseni eri vaiheissa. Eettisyyden nähdään tarkoittavan tutkimuksellisen ideaalikäytännön mukaan esimerkiksi periaatteellista tasa-arvoisuutta tutkimuskohteen ja tutkijan välillä. Tasa-arvoisuus toteutuu silloin, kun tutkimukseen osallistuvia ihmisiä, haastateltavia tai esimerkiksi muita tutkijoita kohdellaan kunnioittavasti, heidän itseisarvoa loukkaamatta. (Salonen 2007, 107.)

Olen luvannut tutkittaville henkilöille pyrkiä säilyttämään heidän anonyymiytensä tutkimuksen raportoinnissa, jotta tutkittavia ei voitaisi tunnistaa aineistosta. Laa-

dullisessa tutkimuksessa voi olla joskus vaikeaa huomioida, miten aineistositaattien ja taustatietojen esiintyessä tutkimusraportissa pystytään ylläpitämään tutkittavien tunnistamattomuutta (Kuula 2011, 205). Tästä syystä johtuen en esitä tulosten yhteydessä tutkittavien taustoja, sillä jokaisen taustat ovat yksilölliset ja mahdollisesti tunnistettavissa. Suhteellisen pienen aineiston vuoksi en myöskään erittele tutkittavien oppilaiden ikää aineistositaattien yhteydessä. Oppilaat ovat jaettu kahteen ikäryhmään, mikä antaa kuitenkin lukijalle hieman viitteitä tutkittavien iästä aineistositaattien kohdalla. Tutkimusraporttiini olen myös muuttanut tutkittavien nimet ja aineistositaateissa esiintyvät tunnisteet, kuten paikannimet tai muiden ihmisten nimet, olen poistanut.

Allekirjoitettavaksi annettavan tutkimusluvan laatiminen ei ole aina tarpeellista. Esimerkiksi haastatteluilla kerättyyn aineistoon ei useimmiten tarvitse laatia tutkimuslupaa tutkittavien allekirjoitettavaksi. Tällöin riittää tutkittavien vapaaehtoinen suostumus. Kun haastattelu lisäksi tallennetaan tai nauhoitetaan, on tutkittavia hyvä informoida etukäteen aiheesta kirjallisesti. (Kuula 2011, 117 - 119.) Pääsääntöisesti olen informoinut kaikkia tutkimukseen osallistuneita sekä tiedonvälittäjiä etukäteen kirjallisesti, mitä tutkimukseni koskee ja miksi haluaisin juuri heidät tutkittaviksi. Toinen haastatteleistani opettajista päätyi tutkittavaksi lähinnä sattuman kautta, eikä hän siten ehtinyt saada kirjallista informaatiota tutkimuksestani etukäteen. Tässä tapauksessa ennen haastattelua kävin hänen kanssaan perusteellisesti läpi oman tutkimukseni tavoitteet, minkä jälkeen kyseinen opettaja teki päätöksen tutkimukseen osallistumisesta.

Erilaiset ajattelutavan muutokset tutkimuseettisissä kysymyksissä ovat vaikuttaneet tapoihin lähestyä lapsia tutkimuksessa. Nykyään kysytään suuremmin lapselta itseltään lasta koskevia asioita ja vähemmän lasta ympäröiviltä aikuisilta tai vanhemmilta. Lapsia pidetään tänä päivänä luotettavina tietolähteinä tai informantteina. (Strandell 2010, 93.) Lapsilla ei ole täysivaltaista itsemääräämisoikeutta päättää tutkimuksen osallistumisesta, sillä lapset kuuluvat lainsäädännöllisesti suojeltaviin erityisryhmiin. Lasten osallistumisesta tutkimukseen on saa-

tava suostumus lasten huoltajilta, mutta myös lapsen itse pitää olla halukas osallistumaan. Huoltajan suostumuksen tarpeellisuus on aina vähän tilannekohtaista lapsen iästä riippuen. (Kuula 2011, 147 - 148.) Keräämiäni oppilaiden kirjoitelmia varten olen oppilaiden oman halukkuuden lisäksi pyytänyt kaikilta oppilaiden vanhemmilta kirjallisen luvan oppilaan tutkimukseen osallistumisesta, vaikka vanhin tutkimukseen osallistunut nuori oli jo 18-vuotias.

Siinä missä olen haastatellut opettajat kasvokkain, en ole tavannut yhtäkään kirjoitelman kirjoittanutta oppilasta henkilökohtaisesti. Tutkimuspyynnön välittäjinä oppilaille ovat toimineet opettajat sekä lasten ja nuorten omat vanhemmat. Minulle kirjoitelmat ovat kulkeutuneet takaisin nimenomaan opettajien ja vanhempien kautta, mutta toki myös joissakin tapauksissa nuorten itsensä lähettäminä. Kirjoitelmien ohjeistuksessa olin esittänyt, mitkä osiot ovat tarkoitettu nimenomaan lasten itsensä täyttämiksi (taustatietolomake ja kirjoitelma). Minun on mahdotonta tietää olosuhteita, joissa oppilaat ovat kirjoitelmansa kirjoittaneet, mutta luotan vanhempiin ja opettajiin, että he ovat antaneet oppilaiden kirjoittaa kirjoitelmansa rauhassa.

Tietosuojaan ja luottamuksellisuuteen liittyvät kysymykset ovat merkityksellisiä, kun pohditaan arkistoinnin ja aineistojen jatkokäytön haasteita (Kuula 2010, 214). Aineistonkeruuvaiheessa pyysin tutkittavilta lupaa myös aineiston hyödyntämiseen mahdollisissa jatkotutkimuksissani, mihin kaikki tutkimukseen osallistuneet henkilöt ovat suostuneet. Tutkimuksen puitteissa kerätty aineisto (haastattelut ja kirjoitelmat) on arkistoitu sähköisesti ja siinä muodossa aion säilyttää sen. Alkuperäiset tallenteet haastatteluista sekä paperimuodossa saamani kirjoitelmat tulen hävittämään tutkimuksen päätyttyä. Aineistoa ei missään vaiheessa luovuteta kolmansille osapuolille.

5.5.2 Tutkijapositio

Kvalitatiivista tutkimusta tehdessä tutkijan roolin merkitys tutkimuksessa korostuu, sillä hänet saatetaan nähdä tutkimusjoukon tarkkailijana, toisin kuin yleensä kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Toisinaan tutkimuksen aihe voi liipata läheltä tutkijan omia kokemuksia tai elämää. Välttääkseen tunteiden vallalle pääsyn ja niiden vaikutuksen tutkimukseen, on tutkijan hyvä tiedostaa mahdollisuus tunteiden sekoittumiseen, jolloin ongelmaa on helpompi välttää. (Hakala 2010, 19.)

Olen itse muuttanut 8-vuotiaana lapsena Yhdysvaltoihin pari vuodeksi muun perheeni mukana, kun toinen vanhemmistani lähti sinne töihin. Olin muuton aikaan toisella luokalla, yksi sisaruksistani oli juuri aloittanut ensimmäisen luokan ja toinen oli vasta päiväkodissa. En enää muista, miten vanhempani ovat kertoneet lähdöstä lapsille, mutta muistan kuitenkin lähdön ja sitä edeltäneet valmistelut. Muistan, kun me lensimme Atlantin yli ja muistan, kun me saavuimme asuntoon – ainakin siihen asti kunnes olen nukahtanut väsyneenä aikaerosta. Suomessa olin ennen lähtöä käynyt englanninkielisessä leikkikoulussa, varmaan oppiakseni vähän englantia. Siitä ei kuitenkaan ollut ensimmäisenä koulupäivänä mitään hyötyä, kun olin niin lukossa, että en edes muistanut mitä ”What’s your name?” tarkoittaa. Pidin yhteyttä Suomeen jääneisiin luokkakavereihin kirjeitse ja kerran jopa koko luokka kirjoitti minulle yhdessä – taisin minäkin kirjoittaa niille.

Muistan paljon faktoja siitä, miten olen pitänyt yhteyttä suomalaisiin kavereihin asuessani Yhdysvalloissa ja miten olen taas pitänyt yhteyttä ulkomaille jääneisiin kavereihin. En kuitenkaan enää pysty muistamaan tai analysoimaan, miten olen kokenut asiat tuolloin ja onko minulla ollut ikävä jotain kavereita vai ei, joten en koe oman kokemukseni haittaavan objektiivisen tutkijan rooliani. Toisaalta olen ollut myös tosi nuori asuessani ulkomailla, sillä muutin ulkomaille 8-vuotiaana ja palasin takaisin Suomeen jo 10-vuotiaana. Tämän tutkimuksen kohdejoukoksi olen valinnut 10 - 18-vuotiaat oppilaat, osittain tutkimusmenetelmällisistä syistä, mutta myös ottaen huomioon kaverisuhteiden ikävaiheittaisen kehityksen (ks. luku 3.2.1 Eri-ikäiset lapset ja nuoret).

Subjektiiivisuuden hyviä puolia on, että se voi auttaa tutkijaa ylläpitämään motivaatiota ja auttaa tutkimusongelmien lähtökohtien ja kysymysten mietinnässä. Teoreettisten ja tieteellisten näkökulmien huomioiminen tutkimusongelman muo-
toilussa sekä tutkimusprosessin eri vaiheissa jättää kuitenkin subjektiiivisuuden
pikkuhiljaa taka-alalle, kun objektiivisuuden tavoittelu lisääntyy. (Salonen 2007,
89.)

5.5.3 Tutkimuksen luotettavuus

Tieteellisten menettelytapojen noudattaminen on paras tapa taata tutkimuksen
luotettavuus ja uskottavuus (Kuula 2011, 34). Olen noudattanut tieteellisiä me-
nettelytapoja tutkimuksessani parhaani mukaan: tutkimus on suunniteltu, toteu-
tettu ja raportoitu yksityiskohtaisesti huolellisuutta ja tarkkuutta noudattaen, ra-
potti on rehellinen kuvaus tutkimustyöstäni ja siihen vaikuttavista asioista, käyt-
tämäni menetelmät ovat kriteerien ja alan käytäntöjen mukaisia, eikä tutkimuk-
sessa ole otettu kunniaa muiden työstä tai saavutuksista. Olen ottanut myös huo-
mioon tutkimuksen eettiset puolet ja pyrkinyt pohtimaan niitä kattavasti (ks. 5.5.1
Tutkimuksen eettisyys).

Vain lapset itse tietävät mitä heidän päänsä sisällä liikkuu, minkä vuoksi lapset
ovat parhaita mahdollisia lähteitä informaatioon heidän ajatuksista sosiaaliin ti-
lanteisiin liittyen. On tärkeää olla aliarvioimatta lasten omien arvioiden olennai-
suutta lasten kaverisuhteiden tutkimuksissa, vaikka lasten omat arviot voivat jos-
kus osoittaa puutteita luotettavuudessa tai tarkkuudessa, kun tavoitteena on tuot-
taa objektiivinen katsaus tai raportti lasten sosiaalisesta käytöksestä. (Schneider
2000, 123.)

Toisaalta on epävarmaa, osaavatko lapset itse reflektoida ajatuksiaan omasta
roolistaan sosiaalisissa tilanteissa ja kertoa omista kaverisuhteistaan realistisesti.

Oppilaiden kaverisuhteiden tarkkailu ja havainnointi esimerkiksi luokkahuonetilanteessa voisi tukea oppilaiden itsensä kirjoittamia kirjoitelmia ja näin antaa todennukaisemman kuvan oppilaiden kaverisuhteista. Tämän tutkimuksen puitteissa ei kuitenkaan ollut mahdollista havainnoida oppilaiden kaverisuhteita luokkahuonekontekstissa, sillä oppilaat ovat eri puolilta Suomea ja maailmaa. Toisaalta myös oppilaiden tutkittavat kaverisuhteet ulottuvat luokkahuonekontekstin ulkopuolelle, jolloin havainnointi luokassa ei välttämättä tuottaisi tutkimusongelman kannalta relevanttia informaatiota.

Opettajien haastattelut tuovat tutkimukseen toisenlaista näkökulmaa eri perspektiivistä. Opettajat ovat tottuneet havainnoimaan oppilaitaan joka päivä, minkä vuoksi he ovat sopivia henkilöitä jakamaan havainnoitejaan kulttuurista toiseen muuttaneiden oppilaidensa kaverisuhteista. Vaikka opettajien havainnot ovat omista oppilaistaan, eikä erityisesti tutkimukseen osallistuneista oppilaista, voi havainnoista huomata yleisellä tasolla yhtäläisyyksiä oppilaiden kirjoitelmien kanssa. Tämä mielestäni osoittaa, että oppilaat ovat olleet melko totuudenmukaisia kertoessaan omista kaverisuhteistaan.

Tutkimusaineistoni on hankittu suomalaisilta, joista osa asuu Suomessa ja osa ulkomailla, mutta myös Suomessa asuvalta ulkomaalaisilta. Schneider tuo kirjassaan esille ongelmia, joita tutkijat voivat kohdata tutkiessaan tai vertaillessaan eri yhteisöistä tai maista hankittua aineistoa. Tulosten lukeminen voi vaikuttaa hämäävästi siihen, miten helpolta lasten kaveri- ja toverisuhteiden vertailu maittain näyttää. Ensinnäkin vastaavanlaiset vertailevat tutkimukset vaativat perehtyneisyyttä jokaiseen vertailussa esiintyvään maahan. Syvälinen perehtyminen voi paljastaa, että käsiteltävä asia voi olla merkittävä vain joillekin kohdennetuille yhteisöille. Melkein jokaisessa maassa on olemassa sisäisiä tekijöitä kuten etnisyys, sosioekonominen status tai sukupuoli, jotka voivat lopulta selittää enemmän eroavaisuuksia perusarvoissa ja sosiaalisessa käyttäytymisessä kuin vertailu johonkin toiseen maahan. (Schneider 2000, 181 - 182.) Tutkimuksessani en ole ottanut tarkemmin huomioon tutkittavien oppilaiden erilaisia taustoja aineiston

analysointivaiheessa, sillä jokaisen oppilaan taustat ovat erilaisia jokaisen asutua useammassa kuin yhdessä maassa. Kaikkia tutkimiani oppilaita kuitenkin yhdistää kulttuurista toiseen muuttaminen, minkä vuoksi oppilaiden kaverisuhteita voi tutkia yhtenä kokonaisuutena.

Lisäkomplikaatiota aiheuttaa lähes mahdottomuutena pidettävä kysymysten kääntäminen eri kielille ilman, että käännöksestä katoaa osa alkuperäisestä merkityksestä. Lisäksi tutkimukseen osallistujat voivat lähtökohtaisesti tuntea eri tavoin tutkimuksessa mukana olosta. Toiset voivat tuntea ylpeyttä ja kunniaa, kun taas jotkut voivat käsittää tutkimuksen olevan loukkaus heidän yksityisyyttä kohtaan. (Schneider 2000, 181 - 182.) Tutkimukseeni osallistuneet henkilöt ovat vapaaehtoisesti mukana tutkimuksessa, joten lähtökohtaisesti voi olettaa, että tutkittavat eivät koe tutkimukseeni osallistumista suurena loukkauksena. Aineiston kaksikielisyyteen on toki liittynyt pientä problematiikkaa ja pohdintaa oikeista sanavalinnoista ja niiden vastaavuudesta suomen kieleen. Eniten minua on askarruttanut tutkimukseni yhden pääkäsitteen vastaavuus suomesta englannin kieleen ja toisinpäin, minkä olen tuonut esille jo johdannossa. Olen päätenyt käyttämään tutkimuspyynnöissä suomenkielistä käsitettä ”kaveri” ja englanninkielistä käsitettä ”friend”. Suurin osa oppilaista on käyttänyt kirjoitelmissaan nimenomaan näitä käsitteitä, mutta on myös oppilaita, jotka ovat oma-aloitteisesti käyttäneet kirjoitelmissa käsitettä ”ystävä” joko käsitteen ”kaveri” sijasta tai sen rinnalla.

6 OPPILAIKEN KAVERISUHTEET

6.1 Kulttuurista toiseen muuttaneiden 10 - 12-vuotiaiden oppilaiden kavereisuhteet

6.1.1 Mitä, missä, milloin?

Seitsemässä (7/13) kirjoitelmassa lapset mainitsivat yhdeksi tekemiseksi kavereiden kanssa erilaisten pelien pelaamisen ja leikkimisen. Läksyjen tekeminen yhdessä kavereiden kanssa mainittiin neljässä kirjoitelmassa, minkä lisäksi yhdessä kirjoitelmassa mainittiin ylipäätänsä kavereiden auttaminen vaikeissa tehtävissä, koska yhdessä ne voi selvittää paremmin. Läksyjä tehtiin yhdessä, jos ne olivat vaikeita tai ihan muuten vaan, koska läksyjen tekeminen yhdessä on hauskaa. Useassa kirjoitelmassa myös hengailu ja juttelu kavereiden kanssa nostettiin esille mieluisana tekemisenä, kuten myös ylipäätänsä hauskan pitäminen. Tarkennuksia näihin tekemisiin olivat mm. elokuvien katsominen, kokkaaminen, nauraminen ja tunteista kertominen.

Eräs poika kirjoittaa kuitenkin, että Suomessa vaan mennään kauppaan ja ostetaan karkkia. Yksi tyttö selittää, että kuumina päivinä on helppo ja hauska viettää aikaa uima-altaalla. Kokkaamiseen liittyen kaverukset ovat järjestäneet joskus vanhemmilleen gourmet-illallisen ja synttäreillä on yleensä pomppulinna, kertoo sama tyttö. Yksi poika vertailee kirjoitelmassaan elämäänsä Suomessa verrattuna hänen aikaisempaan elämäänsä kotimaassaan. Kotimaassaan hänen leikkiessä tai viettäessä aikaa kavereiden kanssa läsnä oli myös valvova aikuinen, toisin kuin Suomessa. Yksi ulkomailla asuva tyttö taas tuo esille Suomessa asumisen hyviä puolia, sillä hän tykkää siitä, kun Suomessa voi vapaasti liikkua yksin tai vaikka serkun kanssa.

Lasten kirjoitelmista tulee esille lukuisia eri paikkoja, missä lapset mainitsevat tapaavansa kavereitaan. Lapset tapaavat kavereitaan koulussa, kotona, toistensa

kodeissa, kylässä, kirjastossa, harjoituksissa, äidin töissä, Skypessä, leikkikentillä, puistoissa ja kaduilla. Toiset näistä paikoista esiintyvät useiden lasten kirjoitelmissa, siinä missä joku paikka mainitaan vain yhdessä tai muutamassa kirjoitelmassa. Koulu esiintyy ainoana paikkana, mikä on mainittu jokaisen lapsen kirjoitelmassa. Eräässä kirjoitelmassa nousi esille tekijä, mikä rajoittaa paikkoja, missä lapset voivat tavata toisiaan:

”Täällä ei ole paljonkaan paikkoja, joihin voisi mennä, joten vietämme aikaa toistemme kodeissa.” ANNIKA

Paikat, joissa lapset tapaavat kavereitaan, ovat myös osittain niitä paikkoja, missä lapset alun perin tutustuvat kavereihinsa. Kirjoitelmissa mainitut kolme yleisintä tapaa tai paikkaa tutustua uusiin kavereihin olivat koulu, harrastukset ja vanhempien kavereiden tai tuttujen lapsien tapaaminen. Eräs poika mainitsi, että hän saa kavereita käymällä jossain viikoittaisessa jutussa, jossa voi tutustua ihmisiin. Muita paikkoja tai konteksteja, missä lapset ovat tutustuneet toisiinsa, ovat eskari, lähellä asuminen, hiekkalaatikko, vauvauinti, katu, puistot, leikkikentät, päiväkotit, leikkikoulu ja uusi luokka.

Kirjoitelmista nousee erittäin vahvasti esille se, että nimenomaan koulukavereita nähdään paljon, sillä heitä on mahdollista nähdä jokaisena arkipäivänä, eli viikon viitenä koulupäivänä. Neljässä kirjoitelmassa nostetaan lisäksi esille, kuinka usein heidän on mahdollista nähdä muita kuin koulukavereita. Yksi näistä neljästä ilmoittaa näkevänsä muita kavereita myös melkein joka päivä, kun muut kolme taas kertovat, että heidän on mahdollista nähdä muita kavereita hieman harvemmin. Muita kavereita nähdään esimerkiksi pari kertaa viikossa, harvoin kouluviikon aikana tai viikonloppuisin. Yksi tytöistä kirjoittaa, että hän tekee koulukavereidensa kanssa vapaa-ajalla jotain hauskaa keskimäärin joka kolmas viikonloppu.

6.1.2 Kavereiden merkitys

Viidessä (5/13) kirjoitelmassa lapset tuovat suoraan esille, että he ovat tyytyväisiä kaverisuhteisiinsa. Näistä lapsista neljä kertoo myös, että kaverit tuottavat heille iloa tai se, että heillä on paljon kavereita. Yksi poika kertoo, että hän tulee iloiseksi videopelien pelaamisesta. Kaksi lasta eivät suoraan kirjoitelmissa ilmaise, ovatko he kuinka tyytyväisiä kaverisuhteisiinsa, mutta he kuitenkin kirjoittavat, että he tulevat iloiseksi kavereiden seurassa ja kun he saavat viettää kavereiden kanssa aikaa. Yksi lapsi kirjoittaa selvästi, että hän on yleensä tyytyväinen kaverisuhteisiinsa, mutta välillä hän ei ole. Hän jatkaa tuntevansa iloa siitä, kun hän on tai saa puhua jonkun kanssa.

Kolmessa kirjoitelmassa ei tuoda mitenkään esille tyytyväisyyttä kaverisuhteisiin, eikä pohdita asioita, jotka tuottavat iloa. Kaksi lasta ovat taas kirjoittaneet tästä aiheesta hiukan enemmän:

"I like the fact that I have friends and help when I need because without it my live would be empty and sad. I like my friendships with my friends and I don't want to brake them. I am happy every day because I have my friends that make me even more have. Even if I am sad, my friend make me feel good again." SOFIA

"Muuten minä ja kaverini olemme olleet hyvin iloisia. Kun sen ymmärsin, tulin todella iloiseksi ja minä olen nyt hyvin läheinen kaikkien ystäväieni kanssa. Tämä liittyy seuraavaan kysymykseen: mistä tunnet iloa? No, minä ainakin tunnen iloa siitä kun mietin minun ystäviäni ja heidän hymyä ja nauruansa. Tunnen iloa (ja ylpeyttä) kun saan hyvän arvosanan kokeesta tai jos saan pianokappaleen valmiiksi. Tunnen iloa kun kuuntelen lempparilaulajiani. Tunnen iloa kun ajattelen veljiäni ja vanhempiani. Enintään, tunnen iloa siitä että olen ymmärtänyt ettei kaisen pidä olla täydellistä ja että oikea ilo on aina ihan edessämme, vaikkemme ehkä aina tiedä sitä." NADJA

Viidessä kirjoitelmassa lapset ottavat kantaa tähän hetkeen ja muutokseen, sitä miten he toivoisivat asioiden olevan.

"I enjoy my friends and I don't want them to change at all." SOFIA

"I don't really want things to be different, I want it to stay like this right now."

ELINA

"I don't want anything to be different." JOHN

"I don't think I want anything about my friends to change because that's what they are and I can't change it but why would I want to change them." MIKE

Yhdessä kirjoitelmassa kaukana asuvat kaverit nähdään positiivisena asiana, vaikka joskus olo voi tuntua murheelliselta.

"Ja vaikka se joskus saa minut itkemään, tunnen iloa kun ajattelen muita ystäviä *****ssa ja *****ssa." NADJA

Kaksi lapsista tuo kirjoitelmissa esille, mitä he eivät itse haluaisi tehdä tai muuttaa elämässään. Toinen lapsista kertoo, ettei hän olisi halunnut jättää kavereitaan, kun taas toinen sanoo haluavansa käydä koulun loppuun kyseisessä maassa, eikä pysty kuvittelemaan muuttoa pois uusien ihmisten pariin. Eräs poika nostaa kirjoitelmassa esille, että häntä ärsyttää välillä, kun vanhemmat sopivat tapaamiset. Tämä sen vuoksi, että hän ei aina tahdo mennä juuri silloin jollekin, kun olisi kivempaa olla kotona.

"Haluaisin käydä täällä kouluni loppuun. En pysty kuvittelemaan muuttoa pois uusien ihmisten pariin, vaikka tiedän, että kaikki lähtevät jossain vaiheessa. Myös minä." ANNIKA

6.2 Kulttuurista toiseen muuttaneiden 13 - 18-vuotiaiden oppilaiden kavereisuhteet

6.2.1 Mitä, missä, milloin?

Nuoret kirjoittivat tekevänsä monia asioita mielellään kavereidensa kautta. Kolmessa (3/7) kirjoitelmassa tuli esille, että nuoret käyvät mielellään yhdessä elokuvissa tai järjestävät elokuvailtoja jonkun luona. Lisäksi yksi tyttö kirjoitti, että hän käy mielellään elokuvissa poikaystävänsä kanssa. Muita nimenomaan poikaystävän kanssa tehtäviä asioita tällä tytöllä oli kauppojen kiertely, kahvilla käyminen ja useamman tunnin ajelut. Puhuminen kavereiden kanssa nostettiin myös esille useassa kirjoitelmassa, sekä ylipäättänsä istuskelu esimerkiksi jossain kuppilassa tai jonkun luona, syömässä käyminen tai ruuan laittaminen yhdessä. Kauppojen kiertely ja pelaaminen nostettiin myös esille useamman kerran. Yksittäisiä mainintoja saivat myös ulkona oleminen, kuvien ottaminen, musiikin kuuntelu, muiden tuttujen tapaaminen kaupungilla, tanssiminen ja hauskan pitäminen. Nuoret nostivat esille myös erilaisia perusteluita tekemisille tai avasivat niitä hieman tarkemmin:

”Tykkään puhua ja pelata kavereitteni kanssa. Meillä on paljon puhuttavaa, koska melkein kaikilla ystäväilläni on kanssani yhteiset kiinnostukset.” TIIA

”Joskus vain istumme jossain puhumme kaikenlaista maan ja taivaan välillä.”
KATJA

Nuoret kirjoittavat tapaavansa kavereitaan erilaisissa paikoissa, joita ovat koulu, harrastukset, kilpailut, netti, koti, kavereiden kodit, keskusta, Suomi ja yhteiset tilaisuudet. Yhteiset tilaisuudet nousevat esiin yhden tytön kirjoitelmasta, missä hän kertoo, että joidenkin hänen ystäviensä vanhemmat ovat myös hänen vanhempiansa tuttuja, jolloin he saattavat tätä kautta välillä nähdä joissakin yhteisissä tilaisuuksissa. Koulu fyysisenä tapaamispaikkana nousee esille yhtä lukuun

ottamatta kaikissa kirjoitelmissa. Näiden suhteellisen konkreettisten paikkojen lisäksi nuoret tuovat esille erilaisia ajanmääreitä kavereiden tapaamiselle kuten koulun jälkeen, viikonloppuisin, lomilla ja perjantaisin, mihin ei liity infoa siitä, missä nuoret fyysisesti tapaavat.

Nuoret kertovat tutustuvansa uusin kavereihin lähinnä koulun, harrastusten ja kavereiden kautta. Yksi vastaajista tuo esille, että hän on tutustunut paikallisiin kavereihin lähinnä koulukavereiden kautta, koska moni hänen koulukavereistaan on asunut kyseisessä maassa paljon kauemmin ja näin ollen ehtineet tutustua enemmän uusiin ihmisiin. Hän myös kertoo tutustuneensa poikaystävänsä veljen paikalliseen tyttöystävään, jonka kautta hän on tutustunut tämän kavereihin erilaisissa illanistujaisissa. Samojen ihmisten käydessä illanvietoissa, tutustuu kirjoittaja joka kerta näihin ihmisiin hiukan paremmin. Kaksi nuorista taas kertoo, että harrastuksista saatujen kavereiden kautta he eivät vietä juurikaan aikaa harjoitusten tai pelien ulkopuolella. Yksi poika taas tuo esille, millaiselta tutustuminen aluksi tuntui:

”Tutustuttiin koulussa, aluksi se tuntui vaikealta mutta kyllä se siitä sitten lähti ihan hyvin liikkeelle.” ILARI

Kaksi vastaajista mainitsee, että on tutustunut hyviin kavereihin internetin kautta. Toinen heistä kertoo vielä tarkemmin, että esimerkiksi Facebookissa on joitain ryhmiä, joiden kautta hän kertoo saaneensa monia ihania ystäviä ja kavereita. Tätä kautta hän on mm. tutustunut omaan parhaaseen ystävänsä. Toinen nuorista taas nostaa esille, että yhteiset kaverit ja mielenkiinnonkohteet ovat vaikuttaneet heidän tutustumiseensa, mikä on johtanut siihen, että myöhemmin hän on tavannut heidät myös kasvotusten.

Suurin osa nuorista (kuusi seitsemästä) ilmoittaa näkevänsä osaa kavereista lähes päivittäin. Päivittäin nähtävät kaverit ovat yleisemmin koulukavereita, joita nähdään joka päivä koulussa. Yksi näistä kirjoittajista mainitsee, että myös naa-

pureita on mahdollista nähdä joka päivä. Ainut kirjoittaja, joka ei tuo esille, näkeekö hän osaa kavereista lähes päivittäin koulussa, tuo ainoastaan ilmi, että hän näkee kavereita yleensä pari kertaa kuukaudessa vapaa-ajalla.

Muita tai muutamassa tapauksessa suurinta osaa kavereita kirjoittajat näkevät selvästi harvemmin. Yksi tyttö kirjoittaa näkevänsä suurinta osaa kavereistaan noin 1-5 kertaa vuodessa ja toinen taas näkee muita ystäviä noin kolme kertaa kuukaudessa. Yksi tyttö tuo ainoastaan esille, että näkee muita ystäviään todella harvoin ja kertoo lisäksi, ettei hän ole nähnyt edes parasta ystäväänsä koskaan niin sanotusti livenä. Toinen tyttö taas kertoo, että näkee paikallisia kavereita melko harvoin, sillä pyrkimyksistä huolimatta väli kaveriporukan yhdessä vietettävien iltojen välillä voi välillä olla suurempi ja välillä pienempi. Tämä tyttö kertoo toisaalta myös viettävänsä poikaystävänsä kanssa mahdollisimman paljon vapaa-aikaa, mistä myös seuraa, että hän näkee useimmiten poikaystävänsä veljeä ja tämän tyttöystävää, kun ovat samassa paikassa. Eräs tyttö taas kertoo, ettei ehdi tapailla koulukavereita juurikaan koulun jälkeen, sillä koulupäivät ovat pitkiä ja illat kuluvat läksyjen parissa. He kuitenkin näkevät toisinaan myös perjantaisin ja viikonloppuisin, mutta eivät kuitenkaan joka viikonloppu. Tämä sama tyttö kertoo myös, että pyrkii näkemään Suomessa asuvia kavereitaan niin usein kuin mahdollista ja ilmoittaa heille aina, kun on tulossa Suomeen. Osa näistä Suomessa asuvista kavereista on myös vierailut tytön luona hänen nykyisessä asuinmaassaan.

6.2.2 Kavereiden merkitys

Neljä (4/7) nuorista kirjoittaa olevansa todella, erittäin tai ihan pelkästään tyytyväinen kaverisuhteisiinsa. Kaksi näistä nuorista perustelee tyytyväisyyttään tärkeiden kaverien määrällä ja laajalla kirjolla kavereita sekä asuinmaassa että Suomessa. Kolme kirjoittajista taas ilmaisee olevansa ”suht koht” tai melko tyytyväisiä kaverisuhteisiinsa.

Kuusi nuorista kertoo saavansa iloa kavereista tai kavereiden kanssa tehdyistä asioista. Kaksi nuorista tuo myös esille perheen ja internetin olemassaolon. Perheen merkitys toiselle kirjoittajista on erityisen tärkeä:

”Myös perheeni tuo minulle paljon iloa. Olen ainoa lapsi, joten meillä on pieni perhe, jota kasvatamme usein sukulaisilla, jotka ovat myös minulle hyvin tärkeitä.” KAROLIINA

Myös vapaa-ajalla ulkoilu tai ajan viettäminen kavereiden kanssa sekä ruoka mainitaan iloa tuottavina asioina. Ystävien läheisyys ja tuki tuottavat yhdelle kirjoittajista iloa, kuin myös ylipäättänsä juuri se, että kyseiset ihmiset ovat hänen ystäviä ja kavereitaan. Eräälle toiselle kirjoittajista tuottaa iloa saatu mahdollisuus tutustua upeisiin ihmisiin:

”Mutta niin kuin sanoin, kaveriporukan kanssa vietetyt illat ovat huikeita! Olen erittäin iloinen, että olen saanut tutustua näihin upeisiin ihmisiin, sillä vaikka olenkin kotoisin niin läheltä kuin Suomesta, kulttuurierot näkyvät melkoisen selkeästi. Meillä on kuitenkin aina todella hauskaa yhdessä ja voimme puhua melkein mistä tahansa asiasta!” HANNA

Toiselle taas pienet kavereilta saadut huomioneleet tekevät iloiseksi:

”Tämä tekee iloiseksi kun kaveri lähettää minulle viestin, silloin tiedän että he oikeasti välittävät minusta.” TIIA

Yksi tyttö pohtii, että kaipaisi enemmän tyttökavereiden seuraa, mutta kirjoittaa kuitenkin olevansa tyytyväinen näinkin, koska opiskelut vievät häneltä niin paljon aikaa. Eräs poika taas toivoo, että kavereiden kanssa vietettävään aikaan tulisi joitain muutosta, siinä missä eräs tyttö toivoo tutustuvansa enemmän muunmaalaisiin:

”En tunne oloani yksinäiseksi, mutta välillä voisi olla enemmän kavereiden kanssa.” ILARI

”Jos jotain kaipaisin, haluaisin ehkä tutustua paremmin muun maalaisiin meidän koulussamme. Olisi kiva kuulla välillä vähän uudenlaisia näkökulmia asioihin.”
KAROLIINA

6.3 Mitkä tekijät estävät ja edesauttavat kaveruutta 10 - 12-vuotiaiden oppilaiden käsitysten valossa?

6.3.1 Kieli

Kahdeksan (8/13) lapsista ilmoittaa selvästi käyttävänsä puhuessaan kavereiden kanssa sekä englantia että suomea tai jotain muuta kieltä riippuen hieman tilanteesta sekä tilanteessa mukana olevista henkilöistä.

”Puhun kavereiden kanssa suomea ja englantia, koska osa kavereistani ovat ulkomailta.” MERI

Lapsista kaksi viittaavat kirjoitelmissaan englannin kieleen ilman, että suoraan ilmaisevat mitä kieltä he itse käyttävät. Yksi lapsi viittaa englannin kieleen yleisesti, mutta kertoo myös mitä kieltä tai kieliä hän itse käyttää.

”Käyn täällä Amerikkalaista koulua, jossa pääkielenä on englanti. Puhun ystäväni kanssa koulussa englantia, ja muiden Suomalaisten kanssa suomea.”
TERO

Kaksi lasta kertoo puhuvansa kavereiden kanssa useimmiten tai suurimman osan ajasta englantia. Ainoastaan yksi lapsi ei tuo kirjoitelmassaan esille mitään kieleen liittyviä tekijöitä.

Kaksi lasta tuo esille kielen käytön vaikutuksia kaverisuhteisiin. Toinen kirjoittaa, että on helppoa saada kavereita kotimaassa, koska kaikki puhuvat samaa kieltä, mutta koska hän ei puhu kovin hyvin suomea, on hänellä vähemmän kavereita Suomessa. Toinen lapsi taas kirjoittaa kieleen liittyviä huomioita huomattavasti enemmän kuin mitä muut tuovat esille. Hän analysoi omaa kielen osaamistaan ja kertoo miten kielen kehittyminen on vaikuttanut hänen elämään etenkin kaverisuhteissa.

”Ensimmäinen vuosi oli minulle todella vaikea. En hallinnut englannin kieltä ollenkaan ja olin ainut luokallani. Oli eräs tyttö, amerikkalainen *****, joka oli kiinnostunut minusta heti ensimmäisenä päivänä ja halusi tutustua. Hän oli todella kova puhumaan, joten tunsin hänet todella tunkeilevaksi. Hän testasi kielitaitoani jatkuvasti ja halusi minun sanovan sanoja perässään. Kun kieleni kehittyi, huomasin että halusin olla enemmän ja enemmän kaverini kanssa. Seuraavana vuonna osasin jo puhua ymmärrettävästi. Se oli helpompaa.” ANNIKA

6.3.2 Yhteydenpito

Suurin osa lapsista kertoo kirjoitelmissa, miten he pitävät yhteyttä kavereihinsa. Sosiaalinen media näkyy paljon lasten vastauksissa, sillä useat lapset mainitsevat käyttävänsä yhteydenpitoon esimerkiksi Facebookia, Skypeä, Whatsappia ja sähköpostia. Useat mainitsevat viestittelyn ja puhumisen olevan keinoja pitää yhteyttä kavereihin, mutta kirjoitelmien perusteella ei pysty tietämään tarkoittavatko kyseiset lapset viestittelyä jollakin välineellä tai puhumista kasvokkain vai jonkin välineen tai sovelluksen avulla. Lasten kirjoitelmista nousee esille myös televiestintään liittyvät kommunikaatiokeinot, kuten kännykät, joilla lapset kertovat esimerkiksi soittavansa tai lähettävänsä tekstareita. Yhteydenpitoon liittyen nousee esille joidenkin lasten kirjoitelmissa myös koulussa näkeminen ja lähellä asuminen. Perinteiset kirjeet nousevat esille vain yhdessä kirjoitelmassa.

Kaksi (2/13) lapsista ilmaisee kirjoitelmissa suoraan, että kaverit tai ”jotkut” asuvat kaukana määrittelemättä sen tarkemmin kaupunkia, maata tai maita, missä kaverit asuvat. Viisi lapsista erittelee kaupungit tai maat, joissa heillä asuu kavereita. Neljässä kirjoitelmassa muissa maissa olevat kaverit tuodaan taas muulla tavoin esiin, kun ainoastaan yhdessä kirjoitelmassa lapsi keskittyy siihen hetkeen, eikä tuo esille onko hänellä kavereita tai ystäviä muissa maissa. Yksi poika kertoo, että hänen kotimaassaan asuva kaveri on hänen äitinsä parhaan ystävän lähes saman ikäinen poika. Kyseinen kaveri on hänen ainut kotimaassaan asuva kaveri.

Kolmessa kirjoitelmassa lapset erittelivät, miten he pitävät yhteyttä erityisesti muualla asuviin kavereihin. Tapoja pitää yhteyttä muualla asuviin kavereihin olivat melkein ainoastaan sosiaalisen median sovellukset (Facebook, Skype, Whatsapp) ja sähköposti sekä yksi maininta kirjeistä. Yksi näistä lapsista kirjoitti, että lähellä asuviin tai samassa koulussa oleviin lapsiin hän vuorostaan pitää yhteyttä puhumalla, soittelemalla ja viestittelemällä.

Muutama lapsi kertoo toivovansa, että jotkut kaverit asuisivat lähempänä. Yksi lapsista tuo kirjoitelmassaan useasti esille, että hän on muuten tyytyväinen kaverisuhteisiinsa, mutta toivoo, ettei paras kaveri tai ystävä vaihtaisi koulua. Tämä sama lapsi, kuten eräs toinenkin, kertoo, että kaverin muuttaminen kauas pois vaikeuttaa kaverisuhteita. Lapsista kaksi kertovat, että he eivät näe muissa maissa asuvia kavereitaan paljon tai että siitä on pitkä aika, kun on nähty. Eräs lapsista taas toteaa, että hän ei pidä muussa maassa asuviin kavereihinsa yhteyttä muuta kuin silloin, kun hän on käymässä kyseisessä maassa. Yksi lapsi tuo kirjoitelmassaan esille, miten ei ole ollenkaan sama asia pitää yhteyttä muualla asuvaan kaveriin, jonka on tuntenut jo pitkään, pelkästään sähköpostin avulla, koska kirjoittaminen tai näppäily on vaikeaa. Toisaalta eräs lapsista nostaa yhteydenpidon esille positiivisessa mielessä:

”Se tuntuu hirveältä, kun paras kaveri muuttaisi pois, mutta aina voi jatkaa yhteydenpitoa.” MERI

6.3.3 Vanhemmat

Yllämainittuihin asioihin, kuten kavereiden tapaamiseen, kavereihin tutustumiseen tai yhteydenpitoon liittyy muutamien lapsien kirjoitelmissa heidän vanhempansa. Vanhempien rooli voi liittyä joko tapaamisten mahdollistamiseen kyyditsemällä lapsia tai tutustuttamalla lastaan tuttujensa lapsiin.

”Me olemme kaikki vanhempien kyytien varassa. Täällä on kova liikenne eikä kunnan jalkakäytäviä, joten pitää mennä autolla melkein joka paikkaan.” ANNIKA

”Vanhemmat vievät aina, jos menen jollekin ystävälleni. Tämä johtuu siitä, että täällä liikenne ei ole rauhallista” TERO

”Joskus äitini vei minut *****n luo.” AMANDA

”My Mum works as a ***** and every day I go to her work and I have some friends from there.” KEVIN

”...or my mom makes a friend that has a boy more or less my age.” KEVIN

”Minun vanhoihin kavereihin tutustuin vanhempieni kautta...” NADJA

6.3.4 Kaverisuhteiden piirteet, tutustuminen ja arjen ongelmat

Kaveruutta edistävinä tekijöinä lapset nostavat esille monenlaisia eri syitä. Kaksi lasta (2/13) tuo esille, että usein näkeminen edistää kaveruutta. Eräs poika taas kertoo videopelien auttavan kaverisuhteitaan. Useasta kirjoitelmasta nousee kuitenkin esille erilaisia kaverin tai ystävän ominaisuuksia, jotka edesauttavat kave-

ruutta. Näitä ominaisuuksia ovat esimerkiksi ystävällisyys, kilttinä oleminen, puhuminen, toisten auttaminen, toisten kunnioittaminen, minkä lisäksi kavereille ei saisi tuottaa pettymyksiä.

"In our friendship the things that help us are that we are kind to each other and make each other laugh." ELINA

"Mielestäni, jos haluaa saada ystäviä pitäisi osata kunnioittaa muita ja ei aina odottaa parasta. Pitäisi osata olla arvioimatta ihmisiä heidän näöltään ja olla valmis tutustumaan heihin. Jos ei osaa tehdä näitä asioista tai haluaa, että kaikki on täydellisesti, on todella vaikeaa saada OIKEITA kavereita." NADJA

Joskus kaveruutta edesauttavat tekijät eivät aina riitä, vaan kaverisuhteissa voi tapahtua silti:

Se, että autamme toisia on hyvä asia, mutta välillä meille tulee pientä kinaa." JOHANNA

Eräs tyttö kirjoittaa, että he olivat kavereiden kanssa oppineet olemaan toistensa seurassa vuoden aikana.

"Kun vuosi oli loppullaan, tajusin, että olimme kova kaverikimppa. Vaikka vuosi oli näyttänyt vaikealta, se oli yksi parhaista kouluvuosistani. Olimme oppineet olemaan toistemme seurassa, vaikka me kaikki olimme todella erilaisia." ANNIKA

Jotkut lapset erittelivät kirjoitelmissa myös keinoja tutustumiseen, kun jo ollaan jossain samassa fyysisessä tilassa. Muutamat nostivat puhumisen tai juttelun jonkun kanssa esille sekä asioiden tekemisen yhdessä edesauttavan kavereihin tutustumista. Toisen auttaminen, samanlaisuuksien näkeminen, ajan viettäminen yhdessä ja muiden esittäytyminen ovat myös tekijöitä, jotka ovat ainakin joidenkin lasten mukaan aikaansaaneet kavereihin tutustumista. Eräs lapsista taas kertoi,

ettei ollut saanut joistain tytöistä kavereita, koska ei ollut uskaltanut mennä juttelemaan heille.

"En pysynyt kunnolla pystyssä, mutta yksi parhaista kavereistani auttoi minua."

JOHANNA

"Teimme kaiken yhdessä." ANNIKA

"I become *****'s friend by talking and realizeing how many similareties we have."

SOFIA

Viidestä kirjoitelmasta nousevat esille myös tavalliset arjen ongelmat kaverisuhteissa. Lapset mainitsevat, että heille tulee aina välillä pientä kinaa, riitaa tai eripuraa kavereiden kanssa. Riitoihin vaikuttavat esimerkiksi erilaiset mielipiteet asioista ja ainakin yksi lapsista toivoo, etteivät he riitelisi niin paljon, eikä ketään pidettäisi outona ja kaikkia kunnioitettaisiin. Eräs lapsista kertoo, että hän viihtyy omissa oloissaan, jos on tullut riitoja kavereiden kanssa. Toinen taas kertoo, että riitojen jälkeen menee pieni hetki, jonka jälkeen pyydetään anteeksi ja ollaan taas kavereita. Yksi lapsista kirjoittaa toivovansa, etteivät hänen kaverinsa "pettäisi" häntä, kuten yksi oli tehnyt olemalla puhumatta hänellä ja syyttämällä häntä ja muita kavereitaan ongelmistaan.

Yhdessä kirjoitelmassa kaverisuhteita ja niiden sen hetkisiä ongelmia käsitellään huomattavasti enemmän kuin muissa. Kaverisuhteisiin ovat vaikuttaneet uusien oppilaiden tulo luokalle ja siitä seuranneet pettymyksen ja mustasukkaisuuden tunteet.

"*****, joka oli ollut ärsyttävä minusta viime vuonna, oli nyt paras ystäväni. Olin ajatellut että tämä vuosi olisi hauska meidän kesken, mutta sitten luokalleni tuli kaksi uutta tyttöä. Olin todella pettynyt ja mustasukkainen, koska molemmat tunsivat jo *****n ja olivat tavanneet kesäloman aikana." ANNIKA

6.4 Mitkä tekijät estävät ja edesauttavat kaveruutta 13 - 18-vuotiaiden oppilaiden käsitysten valossa?

6.4.1 Kieli

Nuorista viisi (5/7) ilmoittaa kirjoitelmissa puhuvansa kavereiden kanssa suomea, ainakin ensisijaisesti. Erilaiset tilanteet tai henkilöt saattavat kuitenkin vaikuttaa heidän käyttämäänsä kieleen kavereiden kanssa, jolloin kieli saattaa vaihtua suomesta englanniksi tai joksikin muuksi kieleksi. Nuoret tuovat hyvin esille näitä erilaisia kielenkäyttötilanteita.

"...mutta välillä kieli vaihtuu englanniksi, riippuen muista keskusteluun osallistuneista henkilöistä." MARI

"...lukuun ottamatta harrastuksissa." NIKLAS

"Jos jutustelemme ulkomaalaisten kanssa, kielemme on yleensä englanti." KAROLIINA

Muutamit nuoret tuovat kirjoitelmissa esille myös erilaisia perusteluja sille, miksi he puhuvat sitä kieltä mitä puhuvat ja toisaalta, mitä ongelmia tai liittyy keskusteluun muiden kanssa eri kielillä.

"Puhumme suomea koska olemme suomalaisia." TEEMU

"...ei vain tunnu luontevalta puhua kaikista asioista vieraalla kielellä." KAROLIINA

"En näe kaveruuteen mitään estettä, ehkä pieni hidaste on minun ujouteni kielten suhteen." KAROLIINA

Nuorista yksi ilmoittaa puhekielen olevan kavereiden kanssa pääasiallisesti englanti, mutta hän myös kertoo pyytävänsä välillä muunmaalaisia kavereitaan tai

poikaystäväänsä opettamaan hänelle paikallista kieltä. Eräs toinen vastaaja ilmoittaa käyttävänsä eniten kolmea eri kieltä kavereiden kanssa, joista yksi on suomi.

Yksi kirjoittajista kirjoittaa, että varsinaista estettä kaveruuteen ei ole, mutta ujous kielten suhteen vaikuttaa kaveruuteen ehkä pienenä hidasteena. Yhdessä kirjoitelmassa tuodaan esille hieman epäsuorasti, mitkä asiat vaikuttavat kaveruuteen:

”Olen kuitenkin huomannut sen, että suomalaiset ovat hyvin sulkeutuneita, kun tullaan kaverisuhteisiin ulkomaalaisten kanssa ja pysyttelemme mieluummin tuttujen turvallisten suomalaisten porukassa. Monien hyvien ystävieni sulkeutuneisuus ja pieni vastenmielisyys ulkomaalaisia kohtaan on esimerkiksi vaikeuttanut, jopa estänyt minua tekemästä tuttavuutta ulkomaalaisten kanssa. Olen itsekin hieman ujo, joten olen tyytynyt tähän paikkaani ja vaikka tunnenkin muutamia ulkomaalaisia, en kuitenkaan pysty puhumaan heille samoista asioista kuin suomalaisille.” KAROLIINA

6.4.2 Yhteydenpito

Kuusi (6/7) nuorista ilmoittaa pitävänsä yhteyttä kavereihin sosiaalisen median keinoin tai ylipäättänsä internetin avulla. Näitä sosiaalisen median palveluita, jotka tulevat kirjoituksissa esille ovat chatit, Facebook, Skype ja Whatsapp. Yksi tyttö tuo esille hyvän pointin sosiaalisen median käytöstä siinä missä eräs toinen tyttö korostaa internetin roolia yhteydenpidossa:

”Estona kaveruuteen ei ole, koska voi aina halutessa kirjoittaa ystävälleen ilmaiseksi chattejä tai Whatsappia käyttäen.” TIIA

”Netti on iso osa yhteydenpitoa. Rehellisesti sanottuna, olisin hukassa jos minulla ei olisi nettiä, koska sitten en voisi olla yhteydessä kavereihini.” KATJA

Ainoastaan yksi poika kertoo, ettei juuri käytä sosiaalista mediaa yhteydenpitovälineenä:

”Pidän yhteyttä kavereihini tapaamalla heitä, mutta en juurikaan sosiaalisen median avulla. Jotkut kavereistani asuvat kävelymatkan päässä, jotkut bussimatkan päässä.” NIKLAS

Monet nuorista viittaavat yhteydenpitoon ilmaisemalla, että näkevät joitakin kavereita joka päivä koulussa. Kolme nuorista kirjoittaa, että he käyttävät myös puhelintaan yhteydenpitoon. Yksi tyttö kertoo, että hän soittelee ja tekstailee kavereille joka päivä. Yksi tyttö kertoo, että hän pitää Suomessa asuviin kavereihinsa yhteyttä vaihtelevasti:

”... , Suomesta löytyvät minun pitkäaikaisimmat ystäväni. Pidän heihin yhteyttä hieman vaihtelevasti tarkoittaen, että en ole heihin koko ajan yhteydessä. Ilmoitan heille kuitenkin aina kun olemme tulossa Suomeen ja pyrin näkemään heitä niin usein, kun mahdollista. Osa heistä on myös vierailut luonani täällä *****ssä.”

KAROLIINA

Neljässä kirjoitelmassa nuoret kertovat erikseen, missä eri maissa heillä asuu kavereita tai ylipäättänsä erittelevät, jos heidän kaverit asuvat jossain muussa maassa tai kaukana. Kaksi näistä nuorista ei erittele erikseen, ovatko muualla tai kaukana asuvat kaverit kuinka läheisiä tai tärkeitä heille. Toinen tosin mainitsee näkevänsä muualla tai kaukana asuvia kavereitaan, kun on matkoilla ja pitävänsä heihin yhteyttä internetin ja puhelimensa avulla. Kaksi vastaajista taas kertovat enemmän muualla tai kaukana asuvien kavereidensa laadusta tai tärkeydestä heille itselleen:

”Minulla on monia kavereita ja ystäviä, eri puolilla Suomea. Jotkut ovat vähän vanhempia kuin minä, jotkut taas vähän nuorempia.” KATJA

”Koska kävin koko ala-asteen ja yläasteen melkein saman luokan kanssa, Suomesta löytyvät minun pitkäaikaisimmat ystäväni.” KAROLIINA

Toinen yllämainituista kirjoittajista, jotka tuovat esille muualla tai kaukana asu-
viensa kavereiden tärkeyttä heille itselleen, tuo esille myös pienen positiivisen
seikan liittyen internettiin yhteydenpidon mahdollistajana:

*”Ne ystävät joihin pidän eniten yhteyttä ja joille puhun enemmän asuvat kaukana.
Asun itse *****ssa ja he Suomessa joten välimatka on valitettavan suuri, mutta
onneksi netin kuten Skypen , Facebookin ja Twitterin kautta pystyn pitämään hei-
hin yhteyttä.”* KATJA

Kolmessa kirjoitelmassa tulee esille se, että kirjoittajat toivovat kavereiden asu-
van joko lähempänä tai asuvansa itse lähempänä kavereita.

*”Haluaisin, että ystäväni asuisivat lähempänä minua. Suoraan sanoen se on tus-
kaa kun ei voi puhua livenä, kasvotusten parhaiden ystäväieni kanssa.”* KATJA

Yhteydenpito nostetaan esille kolmessa kirjoitelmassa tekijänä, joka edistää ka-
veruutta. Yhteyttä voi pitää esimerkiksi internetin kautta, tai käyttämällä ilmaisia
chatteja tai Whatsappia. Eräs poika nostaa esille, miksi yhteydenpito edistää ka-
verisuhteita tai on tärkeää kavereudelle:

*”Kaverisuhteita edistää yhteyden pitäminen, mutta jos ei pidä yhteyttä heidän
kanssaan, niin kavereus hiipuu.”* NIKLAS

Yhteydenpitoon linkittyy myös tämä yksinkertainen kavereuden edistämisen
keino:

”Kavereiden kanssa oleminen edistää kavereutta.” ILARI

Nuorten kirjoitelmista neljässä tuodaan esille asioita, jotka estävät kavereutta.
Kaksi nuorista kirjoittaa, että kavereutta estää pitkä välimatka tai se, kun ei nähdä
niin usein, vaikka halua olisi nähdä joka päivä.

Yhdestä kirjoitelmasta heijastuu pieni pelko kaverisuhteisiin:

”Olen melko tyytyväinen kaveri ja ystävyysuhteisiin, mutta joskus mietin mitä tapahtuisi jos yhteydenpito loppuu.” KATJA

6.4.3 Kaverisuhteiden piirteet ja vanhempien rooli

Muita kaveruutta edistäviä tai kaverisuhteet vahvana pitäviä tekijöitä ovat kirjoittajien mielestä yhteiset mielenkiinnon kohteet, ystävyuden tärkeys, luottamus, uskallus kertoa salaisuuksia toiselle ja toisen auttaminen tarpeen tullen. Yksi asia on yhden (1/7) kirjoittajan mielestä kuitenkin tärkeä muistaa:

”Ja vaikka emme toisiamme nää niin silti olemme ystäviä ja se on mielestäni tärkeää.” KATJA

Yksi tyttö nostaa esille vielä yhden suuren tekijän omissa kaverisuhteissaan kaveruutta edistävänä tekijänä, nimittäin vanhemmat.

”Mukavana asiana olen kuitenkin huomannut, että kun minun ja kavereideni vanhemmat tuntevat toisensa hyvin, se on myös edistänyt meidän kaverisuhteitamme. Voimme esimerkiksi tehdä yhdessä retkiä ja lomia. Välillä tietysti vanhemmamme ovat vain sekoittaneet asioitamme sotkeutumalla mukaan. Vaikka olemmekin jo melkein aikuisia, en silti koe, että vanhempieni sotkeutuminen kaveriasioihini olisi huono juttu, sillä asumme ulkomailla ja olemme kaikki tietyllä tavalla poikkeustilanteissa. Täällä *****ssa ei tavallaan tarvitse vielä olla kauhean itsenäinen.” KAROLIINA

7 OPPILAIKEN KAVERISUHTEITA SELITTÄVÄT TEKIJÄT OPETTAJAN PERSPEKTIIVISTÄ

7.1 Oppilaiden kaverisuhteiden muodostuminen luokassa

Tähän aihepiiriin kuuluvat haastatteluaineistosta kaikki kohdat, joissa opettaja kertoo oppilaidensa kaverisuhteisiin vaikuttavista tekijöistä nimenomaan luokka-kontekstissa. Aihepiiristä voi nostaa esille seitsemän eri tekijää:

1. Lasten yksilölliset piirteet
2. Kulttuurishokki
3. Kielen vaikutus
4. Itsenäisyys ja koulunkäyntitaidot
5. Lapsen asema luokassa
6. Liikunnallisuus ja yhteiset tekijät
7. Epävarmuus tulevasta

1. Lasten yksilölliset piirteet

Opettaja Laura korostaa haastattelussa, että on paljon lapsesta kiinni, miten lapsi sopeutuu uuteen kulttuuriin tai miten hän saa siellä kavereita. Mahdollinen kieli-pääoma on aina etu, mutta myös temperamentti ja sosiaaliset taidot vaikuttavat lapsen sopeutumiseen. Lapsen sopeutumiseen vaikuttavat myös lapsen yksilölliset taustat, kuten esimerkiksi uskonto, jotka voivat joko estää tai edesauttaa sopeutumista:

"... poika ei puhunut yhtään, hän tuli toisella luokalla, ei puhunu yhtään englantia ku hän tuli ja hän oli semmonen tappelupukari, koska kieli ei toiminut ja he olivat myöskin jehovan todistajia. Eli oli jyrkkä kielto kun oli joulun viettoo tai halloween, tai, tai syntymäpäivät tai jotain, että hän oli tavallaan omassa kuplassa kuitenkin

ja se kielimuuri oli vielä pahempi, että se oli aika vaikea saada, saada se toimimaan, se se hänen kohdalla...”

Laura myös kertoo, että on yksilöllistä, miten joku takaisin muuttava lapsi sopeutuu vanhaan ryhmään:

”...et joskus on joku bestis ja sitte ku lähtee pois, bestis täytyy selviytyä ja hän huomaa että hän onnistuu ja kun hän tulee takaisin hän ei halua olla niin riippuvainen enää, ja se pistää pakkaa vähän sekaisin.”

Laura tuo myös esille nykypäivän lisähaasteita, mitkä ovat vaikuttaneet siihen, että luokan koostumus on muuttunut olennaisesti aikaisemmasta. Kolmannen kulttuurin lasten, paluumuuttajien ja muiden erityylisten oppijien lisäksi luokassa ovat erityistarpeita (esim. ADD, ADHD, aspergen) vaativia lapsia ja se on S:n mielestä haastavaa.

Elisa kertoo, että lapset yllättävän harvoin muistelevat tai kertovat muualla asuvista kavereistaan. Lapset saattavat kuulemma enemmän muistella itse koulua kuin kavereita varsinkin, jos luokassa on muita samankaltaisia kouluja käyneitä lapsia. Toisilla vanhat kaverit pyörii jutuissa enemmän, ja joillakin joku ikävä muisto kuten kiusaamiskokemus saattaa nousta esille, jolloin se usein näkyy myös opettajalle. Laura taas toteaa, että toiset lapset kertovat paljonkin asioistaan ja enemmän kuin opettaja haluaisi tietää, mutta toisilta lapsilta tietoa pitää sen sijaan oikein yrittää lypsää ja se on välillä oikein työlästä saada heitä kertomaan.

2. Kulttuurishokki

Elisa kertoo, että heidän koulussa muualta muuttavia ja paluumuuttajia yritetään hieman ymmärtää ensimmäinen kouluvuosi, sillä osalla voi olla tosi kova kulttuurishokki. Erityisesti pimeät kuukaudet, lyhyet päivät, kaikki muutos, uudet kaverit

ja ehkä vanhojen kavereiden ikävöiminen väsyttävät lapsia. Elisa toteaa, että joskus lasten ensimmäiset kaverisuhteet saattaa jopa päättyä, kun pahin kulttuurishokki alkaa hellittää ja kaverit vaihtua. Laura kertoo esimerkin kautta eräästä kulttuurishokin kohdanneesta oppilaastaan:

”... , mut sitte meillä on lapset esimerkiksi parasta aikaa mulla on lapsi mun luokassa, jolla on *****nen isä, suomalainen äiti, mut on viettäny koko ikänsä *****ssa, vasta nyt tuli Suomeen kesällä... Ja tämä on aika traumaattinen hänelle.. Että hän on puoliks suomalainen, mutta tää kulttuuri yhteiskunta tapoja ovat hänelle, ruokakulttuuri, se on, se on hänelle shokki. Ja nyt on, on tää on nyt kolmas kuukausi ja hän on luonteeltaan erittäin pidättyväinen, tarkka, se kuormitus hänellä on suuri, ja huomaan että opettajana mun täytyy olla tuntosarvet koko ajan, ei se.. esimerkiksi nyt tällä viikolla oli yösuunnistus. Kuulostaa hauskalta ja hienolta.. ja.., mutta osaatko kuvitella viidesluokkalainen, joka on vasta nyt pari viikkoa harrastanut koko suunnistusta. Metsäkään ei oo kuulunut hänen kulttuuriin ja sitten sen että hän yhtäkkiä pitäis mennä vieraitten lasten kanssa, joka ei välttämättömästi aina osaa niin hienosti... se oli kaikki viides-kuudesluokkalaiset, joka oli oli.. tässä yösuunnistuksessa. kyllä, kyllä se oli iso juttu. Huutomerkkejä perässä!!!”

Laura kertoo myös, miten hänen toiselle omalle lapselleen muutto Yhdysvalloista Suomeen oli tosi iso shokki, kun kaikki ihmiset puhuivat suomea. Lapsi oli tuolloin kuusi vuotta ja ollut erittäin ulospäin suuntautunut Yhdysvalloissa. Laura sanoo, että vielä nykypäivänä hän kuulee lapsestaan, että suomea puhuessaan tämä voi toisinaan olla pingottuneempi, kuin jos saa kertoa saman asian englanniksi. Kokemus oli tälle lapselle rankka ja muutto Suomeen vaikea.

3. Kielen vaikutus

Molemmat opettajat tuovat esille, että tietynlainen kaverisuhteita rajoittava tekijä on se, puhuuko lapsi pelkästään englantia vai puhuuko hän englantia ja suomea.

Opettajat kertovat, että jotkut lapset haluavat mennä välituntisin leikkimään muiden suomalaisten lasten kanssa. Elisa kertoo, etteivät lapset saa juurikaan käyttää suomen kieltä koulussa muilla kuin itse suomen kielen tunneilla. Hän myös kertoo, että toisaalta joissakin luokissa se voi olla joku muu kotikieli, mikä yhdistää tietynmaalaisia lapsia viettämään aikaa yhdessä välitunnilla kyseistä kieltä puhuen.

Elisa kertoo, että uuden oppilaan on joko nopeasti opittava suomen kieltä tai sitten hänen täytyy löytää kaveri englanninkieltä puhuvista. Laura toisaalta kertoo, että heillä on sellainen ydinryhmä lapsia, jotka leimautuvat englanninkieliseen luokkaansa ja he puhuvat englantia koko ajan. Tämä on Lauran mielestä hieno juttu.

Laura tuo esille myös, mitä tapahtuu joskus, kun ei ole sanoja, joilla puhua: *”Ja sitten toistuvasti lapset, jolla ei ole riittävää sanastoa, varsinkin pojat, ratkaisevat sitten ongelmat fyysisesti, että turhautuminen tapahtuu, että veri lähtee liikkeelle ja menee raajoihin ja sitten se on nyrkkiä potkua...”*

4. Itsenäisyys ja koulunkäyntitaidot

Laura tuo esille, että moni ulkomaalainen on aivan kauhuissaan, miten itsenäisiä suomalaiset nuoret ovat ja miten he voivat liikkua ulkona ilman valvontaa. Laura kertoo myös omista lapsenlapsistaan, jotka olivat Amerikassa leikkineet pihalla ilman valvontaa ja naapurit olivat oikein alkaneet valittaa suoraan vanhemmille, kun he eivät valvo lapsiaan, koska mitä tahansa voisi tapahtua.

Elisa tuo esille koulunkäyntitaitoihin liittyvän itsenäisyyden ja sen ongelman riippuen siitä, onko lapsi aloittanut koulunkäynnin alun perin esimerkiksi Suomessa tai ulkomailla. Elisan mukaan lapsi, joka on aloittanut koulunkäynnin ulkomailla ja

palaa sitten Suomeen ja aloittaa koulun Suomessa kokee paljon haasteita koulunkäynnin suhteen, koska he yleensä kokevat koulunkäynnin Suomessa helpoksi lyhyine koulupäivineen:

”...kokee et tää on tosi rentoa ja on just aikaa olla kavereiden kanssa, minkä ne niinku kokee tosi kivana näin yleisesti ottaen. Mut sitte niillä tulee vähä semmosta et niille joutuu aika nopeesti sit pistään niitä rajoja siinä et hei vaikka meillä on aika tämmönen vapaa tietynlailla tää muu... niinku koulukulttuuri ja opettajaa ei teitillä ja ja kaikki on niinku kaveri.. kaverisuhteissa saa olla tosi vapaasti tavallaan täällä. Niinniin se aika nopeesti saa pistään rajoja siihen että hei täällä ei kuitenkaan tunnilla niinku jutella kaikkia kaveri..kaveruusjuttuja tai tai keskustella niitä juttuja. Niillä helposti ne ylittää sen sen tavallaan rajan et mitä et se on niinku vaikee nähdä ja koulunkäynnissä niillä tulee just se semmonen et ku on niin paljon vapautta / vastuuta niin niitten on vaikee niinku haltsata sitä.”

5. Lapsen asema luokassa

Laura kertoo, että on paljon lapsesta kiinni, miten paljon lapsen poismuutto tai muutto luokalle vaikuttaa luokkaan kokonaisuutena. Kaikkeen vaikuttaa se, kuinka dominoiva asema lapsella on ollut luokassa tai kuinka riippuvaisia luokkakaverit ovat hänestä olleet. Laura toteaa, että lapsia, jotka eivät ole niin ulospäin suuntautuneita tai jotka ovat loppujen lopuksi vain lyhyen aikaa luokalla, kaivataan vähemmän kuin niitä lapsia, jotka tuovat jotain lisää sille luokan ilmapiirille omalla olemuksellaan. Eräs Lauran entinen englanninkielisten luokkien oppilas on kertonut hänelle näin:

”...hän sanoi, että hänestä tuntui, että se oli lahja joka kerta kun joku uus henkilö tuli luokkaan, että ei koskaan ollut mitään ennakkoluuloja tai kaikki halusivat auttaa ja neuvoa ja ja se on ollut kyllä alusta lähtien ehkä tämän koulun henki, että tulijoita on aina tervetulleita ja haikeaa se on kun joku lähtee.” Myös Elisa kertoo, että se on tavallaan aina kiva ja piristävä juttu, kun luokalle tulee uusia oppilaita,

vaikka niitä uusia oppilaita onkin niin paljon. Muut haluavat tutustua uuteen oppilaaseen ja olla sen ihmisen kanssa.

Elisa kertoo, että vaikka ryhmä on liikkuva eli lapsia tulee ja lähtee pois luokalta melko tiheään, niin silti siellä on aika tiiviitä suhteita. Monilla lapsilla suurin huolenaihe saattaa olla, miten he löytävät kaverin, mutta Elisan mukaan monista näistä lapsista on tullut ns. nopeita linkittyjiä eli he pyrkivät löytämään tosi nopeasti uuden kaverin, koska he ovat olleet monissa kouluissa ympäri maailmaa ja he ehkä kokevat, että heidän täytyy löytää uusi kaveri nopeasti. Lapset yrittävät Elisan mukaan solmia kaverisuhteita paljon tekemällä kaikkia kivoja asioita, kuten kutsutaan kaveria kylään tai kysytään kaveria mukaan elokuviin. Aina eivät asiat mene niin, vaan joillain saattaa (varsinkin tytöillä) olla niin tiiviitä kaverisuhteita, ettei siihen meinaa mahtua mukaan. Harvoin kuitenkaan Elisan mukaan tulee niitä tilanteita, kun pitäisi olla tosi huolissaan siitä, että joku jäisi ilman kaveria. Yleensä lapset löytävät kaverin aika nopeasti ja jos eivät löydä sitä parasta kaveria, niin usein he kuitenkin löytävät jonkun ryhmän jonka kanssa haluaa olla.

Elisa kertoo, että oppilaat tulevat kyllä kertomaan, jos heillä on riitatilanteita tai jos ryhmäkoheesio on vielä joillekin oppilaille epäselvä. Hänen mukaan, jos tarvitsee myös aikaa ajaa sisään uusi oppilas, että mikä on normaalia tässä sakissa ja mikä ei. Elisa selittää, että viime syksynä tyttöjen kanssa oli ollut pieniä riitatilanteita, joita Elisa oli mukana selvittämässä.

Paluumuuttajista Elisa kertoo, että on jännittävää seurata, miten omalle entiselle luokalleen palaava oppilas sopeutuu sinne takaisin. Entinen paras kaveri onkin saattanut löytää uuden kaverin tai muuten on kaverisuhteet muuttuneita. Paluumuuttajat tulevat tavallaan kuitenkin täysin uuteen tilanteeseen, vaikka he itse saattavat olettaa, että tilanne on sama kuin ennen.

Uusien oppilaiden tulo luokalle ja poismuutto vaikuttavat Elisan mielestä siihen, että ei pääse syntymään sellaista normaalia tiivistä toisensa hyvin tuntevaa ryhmää, mikä syntyy usein normaalisti ykkösestä kuudenteen luokkaan. Aina tulee hetkiä, kun kuulee jonkun uuden asian toisesta:

”...et ainiin mä en tosiaankaan tienny susta vaikka tommosta asiaa että et voihan niitä koko ajan joka vuosi käydä kaikki lapsuudentapahtumia tai tämmösiä niinku lävitse niin sitte aina esimerkiksi tänä vuonna me ollaan kirjoitettu sellasia pieniä omia elämäkertatarinoita ja sellasia et mitä mun elämästä ni niin niistä niille selviää että en mä tienny tommosta ollenkaan ku joku muu on tullu vaikka kolmannella luokalla eli ykkös kakkosella monesti tämmöset vois tulla selville tai osa tuntee jostain esikoulusta niin ei ne tiedä niitä juttuja toisistansa nii onhan sillä iso vaikutus siihen et ne on vähän niinku osittain tuntemattomia koko ajan toisilleen vaikka ne kuinka toimii yhdessä. Et ei varmasti semmosta ja sitte plus et totta kai ku opettajakin monesti vaihtuu tai opettajat ainakin vaihtuu että...”

Elisa pohtii, että kaverien lähtö pois luokalta ei ole ehkä niin iso juttu kuin jossain muussa koulussa, vaikka kaverien lähtöä aina itketäänkin. Se on aika luonteva osa luokan luonnetta, että sinne tullaan ja sieltä lähdetään. Tavallaan luokka toimii eräänlaisena rautatieasemana tai lentokenttänä. Monilla Elisankin luokan oppilaille (n. 80%) on kokemus toisessa maassa asumisesta, jolloin heille on jo kertynyt hirveä varanto elämää. Elisan mielestä olisi hurjaa piirtää reitti seinään mistä kaikki ovat tulleet ja minkälaisia taustoja kaikilla on, kun jotkut ovat voineet olla jopa kolmessa tai neljässä koulussa jo ennen. Tietynlaisesta menneisyydestä ei Elisan arvailujen mukaan lähtistä paljon, koska kaikki tietävät, että kaikilla on sitä ihan hirveästi. Lapset keskittyvät enemmän siihen, että nyt, varsinkin ne lapset, jotka ovat matkanneet paljon ja joutuvat aloittamaan kaiken alusta. He tietävät, että jossain vaiheessa tämäkin loppuu, eikä menneeseen kannata käyttää liikaa aikaa.

6. Liikunnallisuus ja yhteiset tekijät

Elisa tuo esille, että lapsilla kaverisuhteet alkavat helposti lapsia ”linkittävistä” tekijöistä. Esimerkiksi ovatko lapset olleet jossain samassa maassa koulussa tai jos joku tietty kulttuuritausta linkittää jollain muulla tavalla. Lapset, jotka ovat olleet paljon ulkomailla koulussa, saattavat löytää toisistaan kaverin. Uudetkin oppilaat tänä vuonna ovat Elisan mukaan löytäneet ensin kavereita toisistaan ja sitten pikkuhiljaa tutustuneet myös muihin. Linkittävät tekijä saattaa olla joku yhteinen yhdistävä harrastus tai kiinnostus kuten kyseillä luokalla kuulemma tiettyjen samojen kirjojen lukeminen tai instrumenttien soittaminen, tai sitten ihan pienet asiat:

”Esim. meillä niinku tosi monet niinku tytöt ja pojat vaikka näin vitosina niin ne ei enää muuten hengaa yhdessä, mut sitte jos nousee vaikka keskustelussa joku esille semmonen asia, vaikka Jenkeistä meillä on lapsia, jotka on asunu ympäriinsä eri osavaltioissa niin sitte ne linkkaan niinku toisiaan siinä hei et okei mäki oon käyny siellä ja mää muistan niinku että ja tavallaan se yhdistää niitä. Et mikä se, et se voi olla se maa tai kieli tai vaikka samanmoinen kansainvälinen koulu, et joo mullaki oli koulupuku siinä koulussa, niinku aluks ne saattaa niinku näitä asioita pyöritellä.”

”Mut ei se oo mikään semmonen, niinku ei missään lasten, ettei se oo välttämättä se, mut nää on ne mistä ne niinku selvästi yrittää sitä penkoa sitä vähän kaveri ja siinä niinku aluks.”

Pojista Elisa huomauttaa, että he yleensä löytävät kaverin nopeasti, kun he juoksevat jalkapallon perässä. Toki on niitäkin poikia, joilla menee kaverin saamiseen pidempi aika. Laura kertoo luokallaan olleesta pojasta, joka oli syntynyt *****ssa, käynyt koulua *****ssa ja *****ssa, joista koulu *****ssa oli ollut *****nen, koska vanhemmat olivat *****sia. Nyt poika kävi koulua Suomessa, ja hän on vasta kolmannella luokalla. Pojalla on koulussa kavereita, sillä jalkapallo on se side, kertoo Laura.

Laura tuo haastattelussa esille Salmivallin kiusaamistutkimukset ja kertoo, että kiusattujen lasten yhtenä piirteenä on ei-liikunnallisuus. Liikunnallinen lapsi joutuu kiusaamisen uhriksi paljon harvemmin ja tämä pätee Lauran mukaan myös ulkomailta tuleviin lapsiin. Liikunnalliset lapset sulautuvat vaivattomammin mukaan, kun on hippaleikkiä, sellaista sanatonta leikkiä. Lauran mielestä lapset, jotka eivät liiku luonnostaan mielellään, niin heillä on paljon vaikeampaa, koska lasten leikki perustuu paljon siihen, että liikutaan. Näin Laura vielä perustelee omia näkemyksiään:

”...ja se taas käsi kädessä se sosiaalinen sopeutuminen että jos joku osaa juosta ja voittaa kilpailuja, vaikka hän ei osaisi kieltä, hän on saanut toisten ihailua...”

Laura kertoo myös eräistä oppilaistaan, joiden välille kehittyi lämmin suhde jo nuorempana, kun tytöt eivät vielä osanneet edes viestiä kunnolla toisilleen. Toisen tytön englanninkielen taito on jäänyt tietylle tasolle. Heillä vain synkkäsi, liittykö se sitten samaan aallonpituuteen, empaattisuuteen tai herkkyyteen Laura pohtii.

7. Epävarmuus tulevasta

Laura kertoo, että joskus hän on tullut joululomalta takaisin töihin ja koulussa on odottanut neljäkin uutta oppilasta. Laura tuo esille esimerkin kautta, miten lapsen ja perheen täytyy joskus olla tosi sopeutuvia muuttuviin tilanteisiin:

”Meillä oli semmonen poika, joka oli *****llä luokalla ja hän oli hyvin suosittu, taas jalkapallon pelaaja, mutta sosiaalinen kaveri ja hyvä huumorintaju ja hyvin pidetty lapsi. Ja hänen hänen vanhemmat ilmoittivat just näinä aikoina että he joutuvat lähtemään et sitte ens kuun lopussa eli *****kuun lopussa ja se oli heille kauhean surullista, koska kaikki oli ollut ihan... heidän kohdallaan todella hyvin ja he pakkasivat kaikki ja ja sitten se päivä että se sopimus oli loppunut, tää perheenisä oli

kotona vielä, en tiedä paketoimassa tai tai lajittelemassa tavaroita tai.. ja puhelin soi ja hänen esimiehensä kysyy et missä sä olet ja hän sanoi et mää oon kotona valmistautumassa paluu *****aan, sopimus loppu ... et hei ei ei ei, et se on väärinkäsitys et tuu vaan töihin ja sitten sitten... hän meni meni, ja sitten he joutuivat purkamaan kaikki mikä oli paketoitu ja ja... sitten se oli vähän hämmentävä tilanne sitten lapsille ja he viettivät joulun täällä vaikka ei ollut, ollut alun perin tarkoitus ja sitten *****kuussa meillä oli viikko aikaa, ja heillä oli viikko aikaa ja sitten loppui. Että kyllä se on aika raadollista toisaalta perhe kannalta... kun eipäs juupas, tänään sä teet sitä ja huomenna sä teet tätä, et täytyy olla sopeutuva, täytyy olla.”

Elisa kertoo, miten heidän luokassa lapset rupesivat jo tammikuun jälkeen puhumaan seuraavasta vuodesta, jolloin joku saattoi sanoa, ettei ehkä ole täällä seuraavana vuonna. Muutamalla Elisan oppilaalla oli koko kevät tilanne, että lähtevätkö he nyt jonnekin toisaalle vai eikö, vai palaavatko he kotimaahan ja saako vanhemmat jotain työtä. Elisan mukaan tämä alkoi vaikuttaa lasten kaverisuhteisiin, erityisesti tyttöjen, että kuka on kenenkin kanssa ja irrottaudutaan jo vähän kavereista.

Elisa pohtii sitä, että usein vanhemmat ei ilmoita opettajalle muutosta ennen kuin asia on yleensä aivan selvä, jotta esimerkiksi lapsella säilyy varmasti koulu paikka. Elisan koulussa on tapana kysellä tammi-helmikuussa lapsilta ja heidän perheiltään, että jatkavatko he tässä koulussa seuraavana vuonna. Useat vanhemmat laittavat jatkavansa, vaikka heillä saattaisi ollakin jo muita suunnitelmia. Elisa kertoo, että tuolloin lapsista saattaa tulla ilmi, että kotona on voitu keskustella erilaisista suunnitelmista. Tämä saattaa aiheuttaa epävarmuutta sekä lapsessa että muissa ja vaikuttaa koulunkäyntiin ja kaverisuhteisiin. Lapset elävät Elisan mukaan tietynlaisessa epävarmuudessa tilannetta päivä päivältä eteenpäin. Toisia totta kai mietityttää, että kuka on sitten minun kaveri ensi vuonna, jos tuo lähtee.

7.2 Vanhempien ja kodin rooli kaverisuhteiden muodostumisessa

Vanhemmat vaikuttavat Lauran mukaan lapsen sosiaalisiin suhteisiin kovin paljon, sillä koti voi rohkaista lasta esimerkiksi harrastamaan esimerkiksi uintia, jääkiekkoa, jalkapalloa tai mitä tahansa. Vanhemmat voivat auttaa ja rohkaista lasta löytämään jotain, jolloin se verkostoituminen on paljon perheestä kiinni.

Elisa kertoo, että yleensä lapsen kaverisuhteet ja miten muuten koulunkäynti on lähtenyt alkuun, kiinnostavat ja huolestuttavat vanhempia. Elisa tapaa yleensä vanhempia tai on muuten yhteydessä sähköpostilla tai viestein, jotta he voivat yhdessä miettiä näitä tekijöitä.

Elisa tuo vielä esille, että joskus vanhempien puheet ja jutut saattavat laskeutua tavallaan luokkaan mukaan lasten puheeseen. Laura kertoo tähän liittyen, että hänen entinen työkaverinsa oli pitämässä koulua ulkomailla suomalaisille lapsille. Tämä työkaveri on kertonut Lauralle, että siellä perheiden suhteet vaikuttivat luokan suhteisiin sen mukaan miten perheet tulivat toimeen. Varsinkin äitien suhteet heijastuivat sosiaalisiin suhteisiin luokassa.

Joskus lapsi saattaa sopeutua uuteen tilanteeseen hyvin ja mies, jolla on uusi työpaikka ja sen tuomat haasteet. Laura kertoo, että tällaisissa tilanteissa äiti saattaa olla kauhean onneton, sillä äidiltä puuttuu se verkko ja tuki, eikä hänellä ole muuta kun hän vain katsoo neljän seinän sisään. Lauran mukaan silloin kynnys lähteä ulos voi olla korkea, kun aina ei ole autoa ja julkinen kulkuneuvo voi tuntua vieraalta. Laura sanoo, että joskus se on äidin syy, kun perhe ei oikein sopeudu. Äidin onnettomuus vaikuttaa lapseen, kun lapsi tietää, että äiti on onneton, mutta itsellä on hyvä olo. Tämä voi johtaa tietynlaiseen syyllisyyden oloon.

Laura pohtii syitä, miksi vanhemmat valitsevat englanninkielisiä luokkia lapsilleen. Joskus hänen mukaansa siihen vaikuttaa se, että vanhemmat tietävät, että tulee vielä komennus muualle maailmaan tai että he ovat vain tilapäisesti Suomessa ja tietävät joutuvansa lähtemään muualle, jolloin opetuskieli tulee olemaan

englanti. Laura kertoo, että joskus myös toinen vanhemmista saattaa olla ulkomaalainen ja perhekieli englanti tai sitten on sellaisia supisuomalaisia, jotka näkevät englannin kielen pääomana tulevaisuutta varten, minkä vuoksi he valitsevat englanninkielisiä luokkia.

7.3 Opettajan, koulun ja asuinympäristön merkitys

Laura toteaa, että on luokanopettajan vastuulla, miten vastaanottava luokan ilmapiiri on, koska sellainen me ja sinä -henki tai me ja te -henki luokassa ei edistä yhteenkuuluvuutta. Lauran mielestä opettajissa on isoja eroja sen suhteen, miten uusia tulokkaita otetaan vastaan.

Elisa sanoo, että totta kai opettajat yrittää auttaa lapsen sopeutumista laittamalla lasta pariksi mahdollisimman paljon eri ihmisten kanssa, jotta lapsi pääsee tutustumaan muihin saman tien. Se homma on Elisan mukaan siinä, että miten saat ne uudet oppilaat mukaan siihen touhuun ja luotua sellaisia hetkiä, joissa lapset voivat tutustua toisiinsa ja oppia kavereista jotain. Elisa kertoo, että heidän koulussa käytetään joka syksy paljon aikaa varsinkin alaluokilla siihen, että aloitellaan pari ensimmäistä viikkoa. Siinä alussa Elisa kertoo, että he tekevät paljon asioita, joita normaali luokka olisi tehnyt jo ensimmäisellä luokalla, kuten perusjuttujen kertomista itsestä. Ikinä ei voi lähteä siitä, että jatketaan siitä mihin keväällä jäätiin, kun siellä on kuitenkin muutama uusi ja vanhoja on lähtenyt, jolloin ei voi Elisan mukaan leikkiä, että porukka on sama. Viime vuonna kokonainen pöytäryhmällinen oppilaita oli vaihtunut luokassa, kertoo Elisa.

Elisa pohtii, että lapset eivät silti hirveästi puhu kaverisuhteistaan opettajalle, tai ainakin kavereille puhuttavat asiat voivat erilaisia kuin luokkakeskusteluissa tai ryhmätilanteissa esille tulevat asiat. Opettajalle ei välttämättä kerrota sitä, jos on illalla itkennyt ikävää.

Elisa kertoo, että heidän koulullaan on tapana valita uusille oppilaille joku tuutori tai kaveri, joka näyttää erityisesti ensimmäisenä päivänä uudelle oppilaalle koulua. Ennen opettaja on valinnut kaverioppilaan sitä mukaan, kun on tullut uusia oppilaita, mutta nykyään Elisa kertoo, että heidän koulussaan valitaan jokaiselta luokalta kaverioppilaat jo edellisellä keväällä. Jokaiselta luokalta valitaan tyttö ja poika ja he saavat pienimuotoisen koulutuksen keväällä tehtävään. Elisa kertoo, että näin nämä kaverioppilaat tietävät jo ajoissa, että heidän pitää ensimmäisenä päivänä varata aikaa uusille oppilaille, eikä välttämättä omille kavereille. Elisa toteaa, että näin he ovat yrittäneet koulun puolesta järjestää jotain ohjatumpaa uusien oppilaiden vastaanottamiseen.

Laura pohtii sitä, miten lapset, jotka tulevat umpimähkää mistä päin maailmaa tahansa laitetaan siihen luokkaan, mikä on heidän kokemustaan ja ikäänsä vastaava, kuten vanhemmat yleensä vaativat, vaikka opettajat usein näkevät, että lapsen voisi olla parempi mennä alemmalle luokalle. Opettajilla ei ole mitään antaa, kun koulun resursseihin ei mahdu raamien sisässä tarpeeksi tukiopetusrataa, muutamien hassujen tukiopetustuntien ja s2-tuntien lisäksi.

Laura tuo esille, että asuinympäristö vaikuttaa lapsen kaverisuhteisiin. Tästä esimerkkinä Laura antaa pienen kyläkoulun pienine piireineen, missä pitää viettää aikaa joka päivä, eivätkä kemit kohtaa, jolloin lapsen sosiaaliset suhteet voivat olla sekaisin. Lauran mielestä asia on helpompi hoitaa tai parantaa, kun on olemassa enemmän vaihtoehtoja. Elisa tuo asuinympäristöön liittyen esille huomion, että luokan lapset eivät ole aina asuneet samassa naapurustossa, eivätkä he tunne toisiaan vauvaiältä saakka niin kuin monessa muussa luokassa. Elisa huomioi, että oppilaat eivät välttämättä näe toisiaan edes niin paljon koulun ulkopuolella, elleivät he erityisesti sovi ja vanhemmat kускаa heitä tapaamaan toisiaan. Luokan oppilaat asuvat ympäri kaupunkia ja kaupungin lähiseutuja. Elisa kertoo, että vanhemmat ovat aina tosi iloisia, kun tavataan porukalla, sillä vanhemmistaan eivät tunne toisiaan.

7.4 Yhteydenpito globalisoituvassa Suomessa sekä muuttuvassa maailmassa

Laura kertoo, että nykyään englanninkielen luokkien henki on muuttunut olennaisesti kymmenen vuoden takaisesta, kun maailma ja Suomi ovat globalisoituneet hurjasti. Laura kokee, että asiat ovat paljon monimutkaisempia ja haastavampia tänä päivänä, kun hän katsoo tunnelia pitkin matkan varrella. Asiat vievät Lauran mukaan huomattavasti enemmän miettimisaikaa, jotta kaikki toimisi hyvin. Laura ei oikein usko, että missään olisi enää tänä päivänä jäljellä täysin homogeenisiä ryhmiä.

Laura kertoo, että hän tietää entisten luokkiensa oppilaiden pitävän tiivistä edelleen yhteyttä ja kertoo saaneensa eräältä vanhalta oppilaaltaan Amerikasta juuri valmistujaiskutsun. Laura toteaa, että maailma on koko ajan kutistunut siitä, kun tämäkin poika on ollut ensimmäisellä luokalla, ja pienenee edelleen. Tekniikka, kuten Skype, mahdollistaa luontevasti yhteyden pitämisen, kun voi vaan olla kaverin kanssa ja istua ja höpöttää. Lauran omilla lastenlapsilla tuntuu olevan selvä aikomus mennä katsomaan vanhaa luokkakaveriaan Espanjaan ja he ovat jatkuvasti sähköpostiyhteydessä.

Elisa kertoo, että kyllä sosiaalinen media auttaa lapsia jonkun verran siinä yhteydenpitämisessä ja lapset pitävät paljon yhteyttä Instagramissa ja tekstiviesteillä. Elisa kuitenkin kertoo, että silloin kun hän on työnsä aloittanut, ei ollut vielä sosiaalisen median tuomia apukeinoja, jolloin yhteydenpitoa tapahtui lähinnä parhaaseen kaveriin. Toinen oli, jos vanhemmat sattuivat tuntemaan hyvin, niin sitä kautta saattoivat lapset nähdä toisiaan kesäisin, kun lomailtiin Suomessa. Instagramissa lapset pysyvät tavallaan koko ajan mukana toistensa elämässä, mikä onkin Elisan mukaan tosi tärkeää aina keväisin, kun vaihdetaan kaikki oikeat sähköpostit ja puhelinnumerot.

8 POHDINTA

8.1 Tulosten yhteenveto

8.1.1 Kaverisuhteiden olemus

Kulttuurista toiseen muuttaneiden oppilaiden kaverisuhteet sisältävät samankaltaisia piirteitä niin 10 - 12-vuotiaissa kuin hieman vanhemmissa 14 - 18-vuotiaissa oppilaissa. Nuoremmilla oppilailla korostuu yhdessä tekeminen kavereiden kanssa mieluisana tekemisenä, kun taas hieman vanhemmat oppilaat mainitsevat yhteisen tekemisen lisäksi ylipäättänsä puhumisen tai juttelun kavereiden kesken tärkeänä ”tekemisenä”.

Molemmissa ikäjoukoissa yleisimpänä kavereiden tapaamispaikkana nousee esille koulu, minkä lisäksi oppilaat tapaavat kavereitaan lukuisissa muissa paikoissa kuten harrastuksissa. Eroavaisuuksina nuorempien oppilaiden kirjoitelmissa nousevat esille lähiympäristön mahdollistamat tapaamispaikat kuten leikkikentät, puistot ja kadut, siinä missä vanhemmat oppilaat ilmoittavat tapaavansa kavereitaan myös keskustassa, yhteisissä tilaisuuksissa ja vaikka Suomessa. Vanhempien oppilaiden kirjoitelmissa esiintyvät myös erilaiset ajanmääreet kavereiden tapaamisille, mitä taas ei esiinny nuorempien oppilaiden kirjoitelmissa. Kaikki oppilaat ovat tutustuneet kavereihinsa lähes samoissa paikoissa kuin missä ilmoittavat tapaavansakin kavereitaan, mutta tutustumista on tapahtunut myös kavereiden tai vanhempien kautta. Molemmissa ikäluokissa nousee esille maininta, että säännöllinen näkeminen edesauttaa tutustumista. Sekä 10 - 12-vuotiaat että 14 - 18-vuotiaat oppilaat ilmoittavat näkevänsä nimenomaan koulu-kavereita useimmiten eli lähes päivittäin. Muita ja muualla asuvia kavereita oppilailla on mahdollisuus tavata selkeästi harvemmin.

Edellä mainittujen yleistyksien ohella kirjoitelmista nousee esille muutamia tärkeitä yksittäisiä hieman muista eroavia havaintoja tai piirteitä. Kahdessa nuoremman oppilaan kirjoitelmassa vertaillaan elämää Suomessa ja muualla sekä sitä, miten se vaikuttaa kaverisuhteisiin. Suomessa kaverisuhteiden luonne on erilainen, kun tilanteissa ei ole mukana valvovaa aikuista ja kavereiden kanssa saa liikkua suhteellisen vapaasti. Toinen kirjoittajista kertoo, että hänen nykyisessä asuinmaassa ei ole juurikaan paikkoja, joihin he voisivat kavereiden kanssa mennä. Kahdessa vanhemman oppilaan kirjoitelmassa taas tuodaan esille, miten internet toimii kaverisuhteiden mahdollistajana ja luoja.

Kaverit ja yhdessä tekeminen kavereiden kanssa nähtiin molemmissa ikäluokissa iloa tuottavana tekijänä. Muita iloa tuottavia mainittavia tekijöitä olivat mm. perhe ja kavereiden arvostus. Kummassakaan ikäluokassa ei tullut esille, että joku oppilaista olisi ollut tyytymätön kaverisuhteisiinsa, vaikka kirjoitelmissa esiintyikin eriasteista tyytyväisyyttä. Yksi tyytyväisyyttä määrittävä tekijä oli kaverisuhteiden määrä. Nuorempien oppilaiden kirjoitelmissa tuli huomattavan monella esille tyytyväisyys juuri tähän hetkeen ja pelko siitä, että asiat muuttuisivat tai että itse tai kaverit muuttaisivat muualle.

8.1.2 Kaverisuhteiden muutos

Molemmissa ikäluokissa kieli mainitaan yhtenä tekijänä, joka vaikuttaa kaverisuhteisiin. Tiettyjen kavereiden kanssa puhutaan yhtä kieltä ja muiden kanssa jotain toista tilanteista riippuen. Paikallisen kielen osaaminen vaikuttaa mahdollisuuksiin tutustua paikallisiin ja voi siten rajoittaa kaverisuhteita. Kirjoitelmissa tuodaan myös esille oman äidinkielen puhumisen luonnollisuus, minkä vuoksi joistain asioista on mielekkäämpää puhua omalla äidinkielellä ja vain omanmaalaisten kanssa.

Oppilaat erittelevät jonkin verran missä maassa tai maissa heillä asuu kavereita, kuinka paljon kavereita asuu näissä maissa ja miten he pitävät kavereihin yhteyttä. Kirjoitelmissa tulee esille, että kauas muuttaminen vaikeuttaa kaverisuhteita, kuten myös se, että ei voida nähdä niin usein. Jotkut kirjoittajat toivovat, että kaverit asuisivat lähempänä. Yhteydenpito ei ole erään kirjoittajan mielestä sama asia kuin kaverin näkeminen. Toisaalta molemmissa ikäluokissa nostetaan esille yhteydenpito myös kaverisuhteita edesauttavana tekijänä ja jopa keinona lievittää kaverin poismuuton aiheuttamaa tuskaa. Yhteyttä kavereihin pidetään pääsääntöisesti mm. sosiaalisen median ja ilmaisten viestintäpalveluiden kautta (Facebook, Skype, Whatsapp). 14 - 18-vuotiaille oppilaille yhteydenpito tuntuu merkittävän huomattavasti enemmän kuin nuoremmille oppilaille ja heillä asuu muissa maissa selkeästi myös erittäin hyviä ystäviä tai kavereita. Vanhemmat oppilaat pyrkivät myös mahdollistamaan muualla asuvien kavereiden näkemisen esimerkiksi matkoilla tai muiden vierailujen järjestämisellä.

Muita kaverisuhteita estävinä tai edesauttavina tekijöinä mainittiin oppilaiden kirjoitelmissa vanhempien roolin ja kaverisuhteiden piirteiden merkitys molempien ikäluokkien kirjoitelmissa. Erityisesti vanhempien rooli nousee vahvasti esille nuorempien oppilaiden kirjoitelmissa. Vanhemmat nähdään kaverisuhteiden mahdollistajina, sillä heillä on suuri rooli tapaamisiin kyyditsijöinä ja toisaalta he voivat tutustuttaa lapsiaan omien tuttujensa lapsiin. Sekä nuoremmat että vanhemmat oppilaat kirjoittavat, että yhteiset mielenkiinnon kohteet ja monien kaverisuhteille tärkeiden ominaisuuksien kunnioittaminen edesauttavat kavereutta.

Nuorempien oppilaiden kirjoitelmissa tuli myös esille erilaisten tutustumiskeinojen ja arjen ongelmien vaikutukset kaverisuhteisiin. Nuoret oppilaat mainitsevat ylipäätänsä puhumisen toiselle ja asioiden yhdessä tekemisen olevan asioita, joiden avulla tutustumista voi edesauttaa muutamien muiden tekijöiden lisäksi. Nuoret oppilaat kertovat kirjoitelmissa, että välillä kaverisuhteissa tulee pientä kinaa tai riitaa ja he toivoisivat, että riitoja ei olisi niin paljon, vaikka ne sovitaankin melko äkkiä.

8.1.3 Kaverisuhteet opettajan perspektiivistä

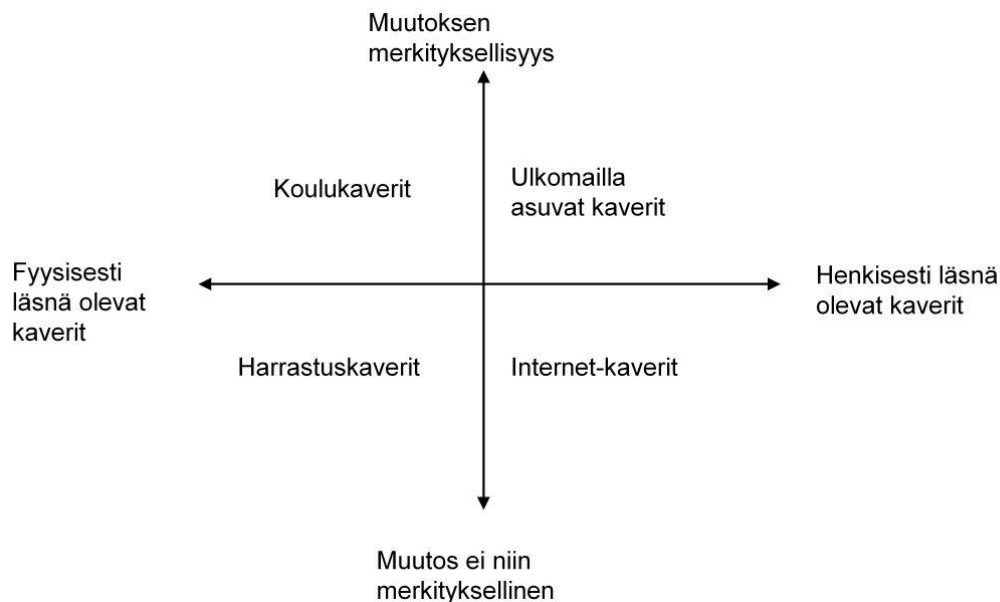
Opettajat kertoivat, minkälaiset eri tekijät estävät ja edesauttavat kaverisuhteita, kun luokalla on kulttuurista toiseen muuttaneita oppilaita. Opettajien mielestä lasten yksilölliset piirteet, lapsen kokema kulttuurishokki, kielen vaikutus, lapsen itsenäisyys ja hänen koulunkäyntitaitonsa, lapsen saavuttama asema luokassa, liikunnallisuus ja muut yhteiset tekijät sekä lapsen kokema epävarmuus tulevasta voivat kaikki joko estää tai edesauttaa lapsen kaverisuhteita niin luokassa kuin vapaa-ajalla.

Opettajat kertovat, että myös vanhempien ja kodin antama tuki lapselle voi edesauttaa paljon lapsen kaverisuhteita, kun taas joskus toisen vanhemman huono sopeutuminen uuteen kulttuuriin voi heijastua negatiivisesti lapsen kaverisuhteisiin. Luokan vanhempien keskinäisillä suhteilla on myös merkitystä lasten kaverisuhteisiin sekä positiivisessa että negatiivisessa mielessä. Haastatteluaineistosta nousee esille, että luokanopettaja voi omalla panostuksellaan edesauttaa suuresti kulttuurista toiseen muuttaneiden oppilaiden kaverisuhteita luomalla luokkaan kaikkia kunnioittavan ilmapiirin sekä tukemalla oppilaita kaverisuhteiden luomisessa ja ylläpidossa. Koulun tavat ja tuki sekä opettajille että oppilaille mahdollistavat parhaassa tapauksessa uusien kaverisuhteiden synnyn. Haastatteluista nousee myös esille, että luokanopettajan ja koulun tarjoaman avun lisäksi myös asuinympäristöllä ja sen tarjonnalla on merkitystä lapsen kaverisuhteiden edistämisessä. Tärkeänä asiana haastatteluaineistosta nousee esille maailman globalisoituminen ja erilaiset keinot pitää yhteyttä tietotekniikan avulla, mikä vaikuttaa haastateltavien mukaan siihen, että kavereiden on nykyään paljon helpompi pitää toisiinsa yhteyttä muuton jälkeen.

8.2 Tulosten tarkastelua

8.2.1 Erityyppisten kaveriryhmien merkityksellisyys

Tutkimuksessani esille nousseita kulttuurista toiseen muuttaneiden oppilaiden kaveriryhmiä ovat koulukaverit, ulkomailla asuvat kaverit, harrastuskaverit ja internet-kaverit. Esitän kuvassa 1 kaavion muodossa, miten nämä kaveriryhmät jakautuvat aineiston perusteella fyysisesti ja henkisesti läsnä oleviin kavereihin sekä miten muutto vaikuttaa merkityksellisesti tai vähemmän merkityksellisesti olemassa oleviin kaverisuhteisiin.

Kuvio 1. Kulttuurista toiseen muuttaneiden oppilaiden kaveriryhmien ryhmittäminen fyysisen ja henkisen läsnäolon sekä muutoksen suhteen

Kulttuurista toiseen muuttaneiden oppilaiden kirjoitelmista nousi esille, että oppilaiden kaverisuhteet toimivat useissa erilaisissa konteksteissa. Yleisimmin oppilaat tutustuivat kavereihinsa ja tapasivat toisiaan koulussa, minkä jälkeen toiseksi yleisimmän kontekstin tarjosivat oppilaiden erilaiset harrastukset. Harrastuskavereita ei tosin tavattu yleensä muuten kuin harrastusten yhteydessä ja harvemmin vapaa-ajalla, kun taas koulukavereita nähtiin melkein päivittäin ja enemmän

myös vapaa-ajalla. Näissä kulttuurista toiseen muuttaneen oppilaan kaverisuhteissa kaverit ovat arjessa fyysisesti läsnä eli kaverukset tapaavat toisiaan suhteellisen säännöllisesti kasvokkain.

Kulttuurista toiseen muuttaneilla oppilailla oli myös kavereita, joita he eivät tapaa kasvokkain kovinkaan usein tai jopa eivät koskaan. Kaverisuhteita ulkomailla tai muualla asuviin kavereihin pidetään yllä sosiaalisen median, kännyköiden, sähköpostin ym. keinoin sekä vierailtaessa kyseisessä maassa lomamatkoilla tai muuten. Muutamista kirjoitelmista tuli esille internetin luomat mahdollisuudet kaverisuhteiden solmimiselle. Internetissä saatujen kavereihin pidettiin yhteyttä lähinnä internetin kautta, eivätkä kaverukset olleet välttämättä koskaan tavanneet toisiaan, vaikka halua nähdä olisi saattanut olla. Ulkomailla asuvat kaverit ja internet-kaverit eivät ole läsnä kulttuurista toiseen muuttaneen oppilaan arjessa fyysisesti eli kaverukset eivät tapaa säännöllisesti kasvokkain, vaan enemmän henkisellä tasolla ja erilaisten viestimien ja ajatusten kautta.

Fyysisesti arjessa läsnä olevista kaverisuhteista koulukaverit merkitsevät oppilaille ehkä eniten, sillä koulukavereita oppilaat näkevät useimmin. Koulu täyttää lapsen tai nuoren arjen melko kokonaisvaltaisesti lähes koko lapsuuden ja nuoruuden ajan, minkä vuoksi koulu muodostaa suuren osan lapsen tai nuoren elämänpiiristä (Laine 2005, 231). Maasta toiseen muuttaessa juuri koulukavereiden muutos merkitsee oppilaalle enemmän kuin harrastuskavereiden muutos. Muuton ja koulun vaihtamisen seurauksena kaverisuhteet voivat katketa, mutta sen lisäksi oppilas joutuu lisäksi uuteen ympäristöön ja kouluun, jossa hänen pitää sopeutua uuteen toverijoukkoon ja solmia uusia kaverisuhteita (Laine 2005, 171).

Lisäksi maasta toiseen muuttaessa muutolla voi olla paljonkin merkitystä muissa maissa oleviin kaverisuhteisiin siinä mielessä, että jos muutetaan takaisin maahan, jossa oppilaalla on jo ennestään kavereita tai jos etäisyydet kavereihin kasvavat entisestään ja näin vierailut toisten luona vaikeutuvat. Jos toisaalta oppilaiden muissa maissa olevat kaverisuhteet kasvavat oppilaan päässä liian merki-

tyksellisiksi, eikä oppilas pysty irrottautumaan kyseisistä kaverisuhteista, voi oppilaalle tulla ongelmia sopeutua nykyisyyteen ja hankaluuksia uusien kavereiden hankkimisessa. Tyypillisesti kolmannen kulttuurin kasvatin elämään kuuluu paljon muutoksia ja sen ohessa joidenkin kaverisuhteiden, kotien ja muiden tekijöiden menetystä, minkä vuoksi kolmannen kulttuurien kasvattien tulee olla sopeutuvia ja joustavia muuttaessaan uusiin maihin (Cockburn 2002, 480). Muuton jälkeen mahdollisuus pitää yhteyttä vanhoihin kavereihin voi olla palkitsevaa, mutta yhteydet voivat myös muistuttaa lasta siitä, kuinka kovasti hän kaippaa kavereitaan (Rubin 1980, 81). Internet-kaverit taas kulkeutuvat helposti mukana maailmalla, jolloin oppilaan elämässä tapahtuvat muutot tai muutokset eivät ole niin merkityksellisiä kaverisuhteen kannalta.

8.2.2 Kaverisuhteiden erityispiirteitä

Monissa kirjoitelmissa tuli esille eräänlainen epävarmuus tulevaisuutta kohtaan ja erityisesti kaverisuhteisiin liittyen. Kirjoitelmista heijastui pelko, että kirjoittaja joutuu itse muuttamaan ja jättämään kaverit tai että kaveri muuttaa pois. Mclachlan toteaa, että on tärkeää ottaa huomioon, että vaikka on paljon kansainvälisesti mobiileja lapsia, jotka asuvat tilapäisesti jossain maassa useista muutoista johtuen, on myös lapsia, jotka saattavat asua isäntämaassa useita vuosia ja olla kavereita henkilöille, jotka ovat vain hetkellisesti läsnä hänen elämässä. Tästä johtuen lapset voivat kokea menetyksiä vain toisesta tai molemmista syistä johtuen. (Mclachlan 2007, 240.) Varhaisnuoruudesta eteenpäin ystävyys- ja kaverisuhteet alkavat olla sen verran tiiviitä ja läheisiä, että niitä ei korvata helposti uusilla suhteilla esimerkiksi toisen muuttaessa pois. Yhteydenpito erosta huolimatta voi kuitenkin helpottaa tilannetta. (Laine 2005, 171.)

Kulttuuriset erot heijastuvat kaverisuhteisiin ja siihen, mitä ja miten kavereiden kanssa ollaan. On ymmärrettävästi eri asia olla kavereiden kanssa vapaasti omissa oloissa kuin valvotuissa tilanteissa. Suomeen muuttavan oppilaan voi olla vaikea hyväksyä vapautta ja sen tuomaa vastuuta, kun taas Suomesta ulkomaille

muuttavan oppilaan voi olla vaikea tottua tiukempaan valvontaan ja kontrolliin. Opettajien haastatteluista tuli myös esille, että tämä voi näkyä myös luokkahuoneessa, kun uusi tulokas ei osaa erottaa rajoja, milloin tai missä tilanteissa saa olla vapaammin kavereiden kanssa ja milloin se ei ole hyväksyttyä.

8.2.3 Kaverisuhteiden ylläpitäminen ja luominen

Nykyään on melko helppoa olla yhteydessä toiselle puolelle maailmaa, kiitos Skypeen, sähköpostin ja muun sosiaalisen median. Yhteydenpito on aiempaa helpompaa, mikä mahdollistaa mahdollisuuden pitää yhteyttä muualla asuviin kavereihin ja näin edesauttaa kaverisuhteiden ylläpitämistä pitkistä etäisyyksistä huolimatta. Kirjoitelmista välittyvä ajatus sähköisen yhteydenpidon luomasta turvasta oppilaille, koska sen avulla kaverisuhteet eivät ole suoraan tuomittuja katkeamaan. Bagnallin tutkimuksessa oppilaiden teknologian käytöllä oli merkittävä rooli yhteydenpidossa kavereihin (Bagnall 2012). Vaikka lapset ja aikuiset hyötyvät nykyisin kehittyneistä kommunikaatiovälineistä, kuten sähköpostista, niin silti useat suhteet ovat vain väliaikaisia ja lapsen täytyy tottua saamaan uusia kavereita aina kun muutto tapahtuu. Tällä voi olla negatiivinen merkitys tapauksissa, joissa lapsi tekee niin vähän kuin mahdollista uusien kaverisuhteiden eteen suojellakseen itseään tulevaisuuksien menetyksiltä. (Cockburn 2002, 481 - 482.)

Tässä tutkimuksessa nousi esille, että kielellä on merkitystä oppilaiden kaverisuhteisiin. On helpompaa tutustua uusiin kavereihin uudessa maassa, kun puhuu samaa kieltä muiden kanssa. Vaikka esimerkiksi kansainvälisissä kouluissa englanti toimii yhteisenä kielenä ja kommunikaatiovälineenä suurelle osalle oppilaista, niin silti oppilaat hakeutuvat toisinaan oman kielensä edustajien seuraan.

Kaverisuhteisiin liittyvien piirteiden, kuten luottamuksen, toisen kunnioittamisen ja samoista asioista pitämisen, kuvattiin kirjoitelmissa olevan tekijöitä, jotka edesauttavat kavereita. Kolmannen kulttuurin lasten kaverisuhteita tarkastellessa herää kysymys, ovatko eri kulttuureista tulevilla lapsilla samanlaiset käsitykset

kaverisuhteita edistävästä piirteistä? Schneiderin mukaan sosiaalinen organisaatio ei välttämättä vähennä lasten perustarvetta ystäville tai heikennä ystävyys-suhteiden laatua, mutta silti kulttuurien välisiä eroavaisuuksia voi olla olemassa siinä suhteessa, mitä ihmiset odottavat ystäviltään (Schneider 2000, 183).

Kolmannen kulttuurin lapset tyypillisesti kokevat monenlaisia suhteita erilaisissa konteksteissa ja eri ajanjaksoilla. Heidän pitää nopeasti oppia mitä sanotaan uusiin kavereihin tutustuttaessa ja lähdön hetkellä. (Cockburn 2002, 481 - 482.) Nuorempien oppilaiden kirjoitelmista tulikin selkeästi esille erilaisia keinoja, joilla he tutustuvat uusiin ihmisiin. Searsin tutkimuksessa ilmeni, että usein muuttavat ihmiset hankkivat itselleen taidot, jotka auttavat heitä sopeutumaan. Esimerkiksi Searsin tutkimukseen osallistuneet pitivät nopean tutustujan leimaa hyödyllisenä. Kaiken ikäisille tutkimukseen osallistuneille oli kehittynyt strateginen näkemys, mitä on olla sopeutuva ihminen ja miten toimia muuttojen yhteydessä. (Sears 2011, 78 - 79.)

8.2.4 Opettajien ja vanhempien roolit

Oppilaan ympärillä olevalla tukiverkostolla on iso rooli siinä, miten hyvin oppilas saa mahdollisuuden tutustua uusiin ihmisiin ja tätä kautta uusiin kavereihin. Koulussa opettajan toimet voivat helpottaa uuden oppilaan sopeutumista luokkaan suhteessa muihin oppilaisiin, kun taas vanhemmilla on suuri merkitys siinä, miten oppilas saa kavereita koulun ulkopuolelta. Cockburnin mukaan opettajien, vanhempien ja muiden ammattilaisten tulee ottaa harkintaan laaja joukko tekijöitä, jotka vaikuttavat lapsen kehitykseen ja kokemuksiin. On olemassa lisääntynyt tarve keskittyä sosiaalisiin yhteyksiin ja sosiaalisten taitojen kehittymiseen sekä koulussa että koulun ulkopuolella, sillä koulut muodostavat tärkeän osan lasten sosiaalista yhteisöä. (Cockburn 2002, 484.)

Tutkimuksessani nousi esille erilaisia käytäntöjä, joiden avulla opettaja ottaa huomioon luokalle tulevan uuden kulttuurista toiseen muuttavan oppilaan. Käytännönä voi olla juuri kaverioppilaan antaminen uudelle tulokkaalle tai ylipäättänsä tutustuttamalla uutta oppilasta mahdollisimman tehokkaasti luokan eri oppilaisiin mm. varioimalla pareja eri tavoin. Gillies kirjoittaa, että kasvattajien, kuten opettajien, on tärkeä ottaa huomioon ja arvostaa oppilaan kansainvälistä näkemystä, mutta ei liioitella sitä. Opettajan on olennaista toivottaa uudet oppilaat tervetulleeksi, mitä voi auttaa antamalla jollekin luokkatoverille tehtävän auttaa uutta oppilasta siirtymävaiheen yli. Opettaja voi Gillies'n mukaan auttaa oppilasta tuntemaan itsensä hyväksytyksi uudessa oppilasryhmässä. (Gillies 2012, 38.) Ladd, Kochenderfer-Ladd, Visconti & Ettekal tuovat esille, että opettajat luovat oppilaiden välille hetkellisiä kaveruuskumppanuuksia jakaessaan lapsia pareihin tai pieniin ryhmiin erilaisten oppimistehtävien yhteydessä. Näin opettajat voivat kannustaa lasta ottamaan osaa sosiaaliseen kanssakäymiseen luokassa, vaikka tehtävien tarkoituksena olisikin edesauttaa oppimista. (Ladd, Kochenderfer-Ladd, Visconti & Ettekal 2012, 21.)

Opettajan on hyvä tiedostaa, mistä kulttuurista uusi oppilas saapuu luokkaan ja ymmärtää kulttuurien välisiä eroavaisuuksia, sillä ne vaikuttavat paljon siihen, miten uusi oppilas kokee asiat. Gillies'n mukaan opettajien on hyvä tiedostaa vaikeudet ja hyvät puolet, mitä uuteen kohteeseen muutto aiheuttaa. Tiedostamista voi helpottaa yhteinen luokkahuonekeskustelu tai henkilökohtainen tapaaminen muuttavan oppilaan kanssa. (Gillies 2012, 38.)

Vanhemmilla on taas suuri rooli siinä, miten he edesauttavat oppilaan tutustumista uusiin kavereihin koulun ulkopuolella. Vanhemmat voivat rohkaista lastaan tutustumaan muihin paikallisiin esimerkiksi kuljettamalla häntä harrastuksiin tai kavereita tapaamaan. Oppilaiden aineistossa tuli esille, että joissakin maissa he voivat olla täysin vanhempien kyytien varassa kaoottisesta liikenteestä tai muusta syystä johtuen. Kaikissa kulttuureissa lasten ja nuorten ei oleteta olevan niin itsenäisiä kuin Suomessa, mikä korostuu ulkomailla esimerkiksi siinä, että myös vanhempien kautta voidaan tutustua heidän tuttavien lapsiin. Rubin, Fredstrom

ja Bowker (2008, 1093) toteavat, että joissakin kollektiivisissa kulttuureissa vanhemmat saattavat valita lasten kaverisuhteet, jolloin lapsen kavereiksi valikoidaan samoista kulttuurisista tai uskonnollisista taustoista tulevia lapsia.

8.3 Johtopäätökset ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Tutkimus tarjoaa informaatiota opettajille ja lasten vanhemmille kulttuurista toiseen muuttaneiden oppilaiden kaverisuhteista, mikä on tärkeää kansainvälisyyden ja liikkuvuuden yleistymisen myötä. Tutkimuksessa tuodaan esille erityisesti oppilaiden oma ääni ja heidän omat kokemukset kaverisuhteistaan. Oppilaiden oman äänen kuuleminen on tärkeää, koska koulukontekstissa opettajalle ei aina heijastu totuudenmukainen kuva lasten ja nuorten kaverisuhteista, eivätkä vanhemmatkaan ole aina täysin perillä lastensa tuntemuksista. Toisaalta opettajien haastattelut täydentävät tutkimusta hyvin antamalla arvokasta informaatioita heidän kokemuksistaan työskentelystä kulttuurista toiseen muuttaneiden oppilaiden kanssa.

Opettajat voivat hyödyntää saatua tietoa omassa työssään ollessaan tekemisissä kulttuurista toiseen muuttaneen oppilaan kanssa. Tutkimus auttaa opettajia kiinnittämään huomiota kolmannen kulttuurin lasten elämään liittyviin erityispiirteisiin, jotka voivat aiheuttaa ongelmia kaverisuhteisiin ja kenties myöhempään elämään. Tutkimus tuo myös esille keinoja, joilla opettaja voi helpottaa kulttuurista toiseen muuttavan oppilaan kaverisuhteiden kehitystä. On paljon opettajasta itsestä kiinni, kuinka paljon hän haluaa ymmärtää kulttuurista toiseen muuttavia lapsia ja nuoria, ja miten hän on valmis tukemaan heitä. EU-tasolla opettajien lisääntynyt tietoisuus ja avoimuus Euroopasta vaikuttavat opettajien asenteisiin oppilaita kohtaan ja siihen minkälaisin askelin he tuovat eurooppalaista integraatiota esiin ja eloon luokkahuoneessa (Ackers and Stalford 2004, 238). Joutuessaan työssään tekemisiin useissa eri kulttuureissa asuneiden oppilaiden kanssa, on opettajan hyvä perehtyä kolmannen kulttuurin lapsia koskeviin tutkimuksiin osatakseen ymmärtää heitä ja heidän kohtaamiaan huolia.

Tutkimus antaa vanhemmille toivottavasti käsityksen siitä, miten muutolla toiseen maahan voi olla vaikutusta lapsen tai nuoren kaverisuhteisiin. Vanhempien tulisi käsittää muuton merkityksellisyys lapsen tai nuoren elämässä ja olla valmiita tukemaan lapsiaan normaalia enemmän tilanteessa, jossa perhe muuttaa uuteen kulttuuriin. Uusien kaverisuhteiden muodostamista ei voi jättää pelkästään lapsen omille harteille, vaan vanhempien tulee myös omalla toiminnallaan edesauttaa lapsen kaverisuhteita ja ottaa vastuuta tilanteesta, koska he ovat tehneet päätöksen viedä lasta ympäri maailmaan uusiin kulttuureihin ja pois omasta kotikulttuurista.

Tutkimusta kolmannen kulttuurin lasten kaverisuhteista olisi erittäin mielenkiintoista jatkaa ja laajentaa tutkimusta eri näkökulmia huomioiviksi. Oppilailta olisi jatkossakin mielenkiintoista kerätä aineistoa, mutta ehkä keskittyen suppeampaan ikäryhmään laajemmalla aineistolla. Tutkimukseeni osallistuneilla oppilailta ei ollut juuri kovin negatiivisia kokemuksia kaverisuhteista kulttuurista toiseen muuttamisesta huolimatta, vaikka aineistosta nousi esille ikävän ja epävarmuuden tunteita. Mistä löytää tutkittavaksi henkilöitä, joilla on huonoja kokemuksia kaverisuhteista johtuen muutoista kulttuurista toiseen ja ketkä olisivat vapaaehtoisia jakamaan tarinansa?

Rubin, Fredstrom ja Bowker (2008) nostavat tutkimusraporttinsa lopussa hyviä kysymyksiä, mihin heidän mielestään olisi mielenkiintoista saada vastauksia; Mitä kaveri tarkoittaa, entä kaveruus? Mikä määrittää sen, mikä on hyvä kaverisuhde? Miten tullaan kavereiksi? Entä miten kaveruus lopetetaan? Osaan kysymyksistä saadaan vastauksia tutkimuksessani. Pyysin tutkimuksessani oppilaita kertomaan, miten he ovat tutustuneet kavereihinsa ja miten he pitävät yhteyttä muualla asuviin kavereihinsa. En kuitenkaan kysynyt heiltä, miten kaveruus loppuu tai miten se lopetetaan. Tätä kysymystä olisi mielestäni tärkeä hyödyntää jatkossa, sillä vastauksissa voisi näkyä erilaisia syitä kaveruuden loppumiselle tai lopettamiselle, joita ei tässä tutkimuksessa tullut ilmi.

Kirjoitelmat ovat suurimmaksi osaksi oppilailta, jotka ovat käyneet kansainvälistä koulua, olleet kansainvälisellä luokalla tai käyneet suomalaisille suunnattuja kouluja ulkomailla. Nämä koulut ja luokat ovat suunnattuja yleensä kulttuurista toiseen muuttaville oppilaille. Kyseisten koulujen ja luokkien oppilaat ja opettajat ovat tottuneet siihen, että oppilaiden vaihtuvuus on suuri. Edesauttavatko nämä koulut ja luokat kulttuurista toiseen muuttamisen yhteydessä uusien kavereiden saamista? Olisi mielenkiintoista valikoida tutkimukseen oppilaita, jotka muuttaessaan uuteen kulttuuriin menevät paikalliseen kouluun kansainvälisten koulujen sijaan. Tulokset voisivat olla erilaisia ja niitä olisi mielenkiintoista verrata tähän tutkimukseen.

Kaverisuhteiden kannalta olisi myös erittäin mielenkiintoista toteuttaa pitkittäistutkimusta yhden tai muutaman tapauksen avulla. Ihanteellista olisi mielestäni aloittaa tutkimus oppilaan muuttaessa ensimmäistä kertaa oman kotikulttuurinsa ulkopuolelle ja kerätä aineistoa esimerkiksi vuoden välein tai oppilaan iästä riippuen pyytää häntä pitämään päiväkirjaa säännöllisin väliajoin. Tutkimusta voisi jatkaa määrätyn ajan verran kunnes oppilas muuttaa takaisin omaan kotikulttuuriinsa tai vaikka oppilaan aikuisuuden kynnykselle asti. Vanhempien ja opettajien tuella on selkeästi merkitystä kulttuurista toiseen muuttaneen oppilaan kaverisuhteisiin, joten heidän huomioiminen tutkimuksessa voisi olla myös tärkeää.

LÄHTEET

Ackers, L. & Stalford, H. 2004. *A Community for Children? Children, Citizenship and Internal Migration in the EU*. Hampshire: Ashgate Publishing Limited.

Asher, S. R. & Paquette, J. A. 2003. Loneliness and Peer Relations in Childhood. *Current Directions in Psychological Science* 12 (3), 75 - 78.

Bagnall, N. 2012. National or global: The mutable concepts of identity and home for international school students. *Quarterly Review of Comparative Education* 42 (2), 177 - 190.

Berndt, T. J. & McCandless M. A. 2009. Methods for Investigating Children's Relationships with Friends. Teoksessa K. H. Rubin, W. M. Bukowski & B. Laursen (toim.) *Handbook of Peer Interactions, Relationships, and Groups*. New York: Guilford Press, 63 - 81.

Bukowski, W. M., Motzoi, C. & Meyer F. 2009. Friendship as Process, Function, and Outcome. Teoksessa K. H. Rubin, W. M. Bukowski & B. Laursen (toim.) *Handbook of Peer Interactions, Relationships, and Groups*. New York: Guilford Press, 217 - 231.

Cockburn, L. 2002. Children and Young People Living in Changing Worlds: The Process of Assessing and Understanding the 'Third Culture Kid'. *School Psychology International* 23 (4), 475 - 485.

Dixon, P. & Hayden, M. 2008. 'On the move': primary age children in transition. *Cambridge Journal of Education* 38 (4), 483 - 496.

Dunn, J. 2004. *Children's friendships: The Beginnings of Intimacy*. Malden (Mass.): Blackwell.

Firmin, M., Warners, S. & Lowe, A. 2006. Social adjustment among students growing up in foreign mission-field contexts. *Christian Higher Education* 5 (2), 115 - 124.

Gillies, W. D. 2012. Children Third on the Move Culture Kids. *Childhood Education* 75 (1), 36 - 38.

Hakala, J. T. 2010. Tutkimusmenetelmän valinnasta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1*. Jyväskylä: PS-kustannus, 12 - 25.

Hervey, E. 2009. Cultural transitions during childhood and adjustment to college. *Journal of Psychology and Christianity* 28 (1), 3 - 12.

Ittel, A. & Sisler, A. 2012. Third Culture Kids: Adjusting to a Changing World. *Diskurs Kindheits- und Jugendforschung* 7 (4), 487 - 492.

Kaijankoski, T. 2008. Ulkomailla lapsena tai nuorena asuneiden käsitykset ystävyysuhteistaan. Jyväskylä: Pro Gradu -tutkielma: Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos.

Kesälukioseura. 2014. <URL:<http://www.kesalukioseura.fi/>>. (Luettu 28.7.2014).

Kesälukioseuran ulkosuomalaiskurssit 2014. 2014. Saatavilla www-muodossa <URL: http://www.kesalukioseura.fi/pdf/us_kurssit_2014_171213_ruutu.pdf>. (Luettu 28.7.2014).

Kiviniemi, K. 2010. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 70 - 85.

Korkiasaari, J. 1986. Paluuoppilaiden sopeutuminen. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Kronqvist, E-L. & Pulkkinen, M-L. 2007. Kehityspsykologia: Matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

Kugele, K. 2006. Junge Global Nomands und ihre Freundschaften: Auswirkungen des Aufwachsens in mehreren Kulturen auf Erleben und Verhalten in Freundschaftsbeziehungen. *Gruppendynamik und Organisationsberatung* 37 (2), 155 - 172.

Kuula, A. 2010. Alaikäisiltä kerätyn aineiston arkistoinnin ja jatkokäytön etiikka. Teoksessa H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry, 213 - 235.

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Ladd, G. W., Kochendenfer-Ladd, B., Visconti, K. J. & Ettekal, I. 2012. Classroom peer relations and children's social and scholastic development. Teoksessa A. M. Ryan & G. W. Ladd (toim.) *Peer Relationships and Adjustment at School*. Charlotte, N.C.: Information Age Publishing, 11 - 49.

Laine, K. 1997. Ihmissuhteet. Teoksessa S. Aho & K. Laine (toim.) *Minä ja muut: Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen*. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava, 163 - 201.

Laine, K. 2005. *Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa*. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. 2007. Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria. Teoksessa M. Laine, J. Bamberg & P. Jokinen (toim.) Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus, 9 - 38.

Mclachlan, D. A. 2007. Global nomads in an international school: Families in transition. *Journal of Research in International Education* 6 (2), 233 - 249.

Metsämuuronen, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: International Methelp.

Miyamoto, Y. & Kuhlman, N. 2001. Ameliorating culture shock in Japanese expatriate children in the US. *International Journal of Intercultural Relations* 25 (1), 21 - 40.

Mäkelä, K. 1990. Kvalitatiivisen analyysin arviointiperusteet. Teoksessa K. Mäkelä (toim.) Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus, 42 - 61.

Nathanson, J. Z. & Marcenko, M. 1995. Young adolescents adjustment to the experience of relocating overseas. *International Journal of Intercultural Relations* 19 (3), 413 - 424.

Nette, J. & Hayden, M. 2007. Globally mobile children: The sense of belonging. *Educational Studies* 33 (4), 435 - 444.

Peterson, B. E. & Plamondon, L. T. 2009. Third culture kids and the consequences of international sojourns on authoritarianism, acculturative balance, and positive affect. *Journal of Research in Personality* 43 (5), 755 - 763.

Polluck, D. C. & Van Reken, R. E. 2009. *Third Culture Kids: The Experience of Growing up among Worlds (Revised Edition)*. Boston: Nicholas Brealey Pub.

Rose, A. J. & Smith, R. L. 2009. Sex Differences in Peer Relationships. Teoksessa K. H. Rubin, W. M. Bukowski & B. Laursen (toim.) Handbook of Peer Interactions, Relationships, and Groups. New York: Guilford Press, 379 - 393.

Rubin, K., Fredstrom, B. & Bowker, J. 2008. Future Directions in... Friendship in Childhood and early Adolescence. Social Development 17 (4), 1085 - 1096.

Rubin, Z. 1980. Children's friendships. Somerset: Open Books.

Salmivalli, C. 2008. Kaverien kanssa Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salonen, T. 2007. Tieteenfilosofia. Tampere: Juvenes Print.

Schneider, B. H. 2000. Friends and Enemies. Peer Relations in Childhood. London: Arnold.

Sears, C. 2011. Integrating multiple identities: Narrative in the formation and maintenance of the self in international school students. Journal of Research in International Education 10 (1), 71 - 86.

Strandell, H. 2010. Etnografinen kenttätyö: Lasten kohtaamisen eettisiä ulottuvuuksia. Teoksessa H. Lagström, T. Pösö, N. Rutanen & K. Vehkalahti (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusseura ry, 92 - 112.

Tikka, I. 2004. Suomalainen lapsi maailmalla kolmannen kulttuurin kasvatit. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Walters, K. A. & Auton-Cuff, F. P. 2009. A story to tell: The identity development of women growing up as third culture kids. *Mental Health, Religion and Culture* 12 (7), 755 - 772.

Warinowski, A. 2012. *Maailmalle yhtenä, takaisin toisena? Suomalaisten ekspatriaattiperheiden lapset kulttuurisissa siirtymissä*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Weeks, K. P., Weeks, M. & Willis-Muller, K. 2010. The adjustment of expatriate teenagers. *Personnel Review* 39 (1), 24 - 43.

Wentzel, K. R., Donlan, A. & Morrison, D. 2012. Peer Relationships and Social Motivational Processes. Teoksessa A. M. Ryan & G. W. Ladd (toim.) *Peer Relationships and Adjustment at School*. Charlotte, N.C.: Information Age Publishing, 79 - 107.

Yoshida, T., Matsumoto, D., Akashi, S., Akiyama, T., Furuiye, A., Ishii, C. & Moriyoshi, N. 2009. Contrasting experiences in Japanese returnee adjustment: Those who adjust easily and those who do not. *International Journal of Intercultural Relations* 33 (4), 265 - 276.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslomake

TAUSTATIETOLOMAKE (Lapsi tai nuori täyttää)

Ikä:

Sukupuoli:

Syntymämaa:

Äidinkieli:

Kansalaisuus:

Asuinmaa:

Kuinka monessa maassa olet asunut?:

Kuinka monta vuotta olet asunut ulkomailla?:

Jos olet asunut Suomessa, niin minkä ikäisenä olet asunut Suomessa?:

Oletko käynyt koulua Suomessa?:

Minkälaista koulua käyt tällä hetkellä?:

Mitä kieltä/kieliä puhut koulussa?:

Mitä kieltä/kieliä puhut vapaa-ajalla?:

KIRJOITELMA (Lapsi tai nuori kirjoittaa)

Hei sinä ulkomailla asuva lapsi tai nuori! Teen tutkimusta aiheena ulkosuomalaisten lasten ja nuorten kavereiden suhteet ja toivoisin, että sinä (10 - 18-vuotias) osallistuisit tähän tutkimukseen kirjoittamalla kirjoitelman, jonka aiheen ja ohjeet löydät alta.

OHJEET:

Kuvittele itsesi kavereidesi seuraan. Kerro kavereistasi.

Kerro esimerkiksi

- Missä yleensä tapaat kavereita?
- Mitä tykkäät tehdä kavereiden kanssa?
- Missä olette tutustuneet? Mistä teidän kavaruutenne on lähtenyt liikkeelle?
- Asuvatko kaverit lähellä vai kaukana?
- Miten pidät kavereihin yhteyttä?
- Kuinka usein näet kavereita?
- Mitä kieltä/kieliä puhut kavereiden kanssa?
- Mitkä asiat edistävät kavaruutta? Mitkä asiat estävät kavaruutta?
- Oletko tyytyväinen kavereiden suhteisiin?
- Haluaisitko, että joku/jotkut asiat olisivat toisin?
- Mistä tunnet iloa?

Liite 2. Lupalappu

LUPALAPPU (Vanhemmille täytettäväksi)

Olen saanut tietoa tutkimuksesta, jonka aihe on ulkosuomalaisten lasten ja nuorten kaverisuhteet. Kerättävää aineistoa tullaan käyttämään pääsääntöisesti tutkijan Pro Gradu -tutkimuksessa, mutta myös mahdollisesti hänen tulevissa jatkotutkimuksissa. Aineistoa ei missään vaiheessa luovuteta kolmansille osapuolille. Tutkimusjoukkona ovat ulkomailla asuvat suomalaiset 10- 18-vuotiaat lapset ja nuoret. Tämä tutkielmapyyntö on lähetetty välitettäväksi vanhemmille mm. Kesälukioseuran ja ulkomailla toimivien suomalaisten koulujen kautta.

Minulle on kerrottu tutkimuksen toteutuksesta ja tavoitteista. Olen tietoinen, että huollettavani antamia tietoja tullaan käyttämään luottamuksellisesti ja anonyymisti.

Annan lapselleni _____ luvan osallistua tutkimukseen ulkosuomalaisten lasten ja nuorten kaverisuhteista.

Päiväys:

Huoltajan allekirjoitus*:

Huoltajan nimenselvennys:

*Lähetettäessä tiedostot minulle sähköisesti riittää, kun kirjoitatte nimenne.

Jos haluatte, että lähetän valmiista tutkimuksesta teille linkin tai pdf -tiedoston tutkimuksen valmistuttua, voitte jättää tähän yhteystiedoksi sähköpostiosoitteenne. Sähköpostiosoitetta ei käytetä muuhun tarkoitukseen.

Sähköposti:

Liite 3. Tutkimuslomake suomeksi ja englanniksi

TAUSTATIETOLOMAKE / BACKGROUND INFORMATION

Ikä / Age :

Sukupuoli / Gender :

Syntymämaa / Home country :

Äidinkieli / Mother tongue :

Kansalaisuus / Nationality :

Kuinka monessa maassa olet asunut? / In how many countries have you lived? :

Kuinka monta vuotta olet asunut ulkomailla? How many years have you lived abroad? :

Mitä kieltä/kieliä puhut koulussa? What language or languages do you speak at school? :

Mitä kieltä/kieliä puhut vapaa-ajalla? What language or languages do you speak at home/ in your free time? :

KIRJOITELMA / ESSAY

Kuvittele itsesi kavereidesi seuraan. Kerro kavereistasi.

Imagine yourself with your friends. Tell about your friends.

Kerro esimerkiksi / You can tell for example

- Missä yleensä tapaat kavereita? Where do you meet friends?
- Mitä tykkäät tehdä kavereiden kanssa? What do you like to do with your friends?
- Missä olette tutustuneet? Mistä teidän kaveruutenne on lähtenyt liikkeelle? How have you become friends? Where have you met?
- Asuvatko kaverit lähellä vai kaukana? Do your friends live close to you or far away?
- Miten pidät kavereihin yhteyttä? How do you keep in contact with your friends?
- Kuinka usein näet kavereita? How often do you see your friends?
- Mitä kieltä/kieliä puhut kavereiden kanssa? What language/languages do you speak with your friends?
- Mitkä asiat edistävät kaveruutta? Mitkä asiat estävät kaveruutta? What things help your friendship? What things difficult your friendship?
- Oletko tyytyväinen kaverisuhteisiisi? Are you happy or satisfied with your friends/friendships?
- Haluaisitko, että joku/jotkut asiat olisivat toisin? Would you like some things to be different? How?
- Mistä tunnet iloa? Where do you feel joy from?

Liite 4. Lupalappu englanniksi

PERMISSION FORM

My name is Sonja Savola and I'm doing research (for my master's thesis) about children's friendships, where I'm focusing on children who have moved from one culture to another. I collect essays from children and I hope you can give permission for your child to take part in this research. Children will write their essays in school. In my thesis I will analyze all the essays anonymously in a way that your child cannot be recognized.

I give my child _____ permission to take part in the research about children's (who have moved from one culture to another) friendships.

Date:

Parent signature :

Clarification of signature :